

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ - ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

«Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»

**ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ
ΜΙΑ ΕΙΔΙΚΗ ΕΣΤΙΑΣΗ
ΣΤΙΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΒΑΣΑΝΙΣΜΟΥ**

ΣΤΑΜΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
Α.Μ.: 3206Μ018

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
ΛΑΖΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ
ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΦΗ
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ.....	8
4. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ.....	13
5. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΒΑΣΑΝΙΣΜΟΥ	20
6. ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ.....	55
7. ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ, ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ	63
8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συγκεκριμένη εργασία έχει ως θέμα της τα βασανιστήρια, εστιάζοντας συγκεκριμένα στις συσκευές βασανισμού και όχι σε όλες τις μεθόδους βασανιστηρίων που χρησιμοποιήθηκαν ανά τους αιώνες. Όπως θα αναφερθεί και παρακάτω, ως συσκευές βασανισμού εννοούμε όλες εκείνες τις κατασκευές που δημιούργησε ο άνθρωπος με αποκλειστικό σκοπό το βασανισμό ανθρώπων. Το φαινόμενο των βασανιστηρίων παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη αντοχή στο χώρο και το χρόνο. Για το λόγο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια επισκόπησης από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα παρουσιαστούν οι σκοποί χρήσης των βασανιστηρίων καθώς και τα επιχειρήματα που έχουν προταθεί υπέρ και κατά της εφαρμογής τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση του ορισμού των βασανιστηρίων. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη των βασανιστηρίων από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφονται διάφορες συσκευές βασανισμού που χρησιμοποιήθηκαν από την αρχαιότητα έως σήμερα. Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται μια ανάλυση για το πώς ο διαφωτισμός επηρέασε τη χρήση και εφαρμογή των βασανιστηρίων. Στο έκτο κεφάλαιο αναφέρονται οι συμβάσεις κατά των βασανιστηρίων, η εθνική νομοθεσία σχετικά με το θέμα, όργανα που έχουν συσταθεί για την προστασία κατά των βασανιστηρίων και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο τομέα. Τέλος, ακολουθεί ο επίλογος.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα βασανιστήρια, άλλοτε ως διοικητική πρακτική, άλλοτε ως βάνανυση ανακριτική είτε σωφρονιστική μέθοδος, με αποσπασματικό ή συστηματικό τρόπο, που απλώθηκαν σ' όλη την υφήλιο, πλήττοντας ακόμη και δημοκρατικές κοινωνίες, αποτελούν την κορυφαία ίσως προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και συνακόλουθα των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τίποτε δε χαρακτηρίζει καλύτερα τα βασανιστήρια και τους βασανιστές από την παγκόσμια κατακραυγή εναντίον τους. Μια γενικευμένη οικουμενική συναίνεση στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχει συγκλίνει οριστικά στην παραδοχή ότι τα βασανιστήρια καθαυτά και σε κάθε περίπτωση είναι παράνομα και αδικαιολόγητα. Ότι δεν υπάρχει καμιά ηθική και νομική βάση που θα επέτρεπε τη διάπραξη τους.

Τα βασανιστήρια συνήθως αποτελούν μέρος του ελεγχόμενου από το κράτος μηχανισμού για την καταστολή της διαφωνίας. Πολύ συχνά χρησιμοποιούνται ως αναπόσπαστο τμήμα της στρατηγικής ασφαλείας της κυβέρνησης. «Τα βασανιστήρια αποτελούν μια παγκόσμια επιχείρηση, οι μέθοδοι βασανισμού γίνονται αντικείμενα εμπορίου και τελειοποιούνται» (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 9). Αποτελούν μέρος του ίδιου του πολιτικού συστήματος. Δεν τα μεταχειρίζονται μόνο για να αποσπάσουν ομολογίες ή πληροφορίες από πολίτες που τους θεωρούν αντίπαλους της κυβέρνησης αλλά και για να αποθαρρύνουν και να εμποδίσουν, εκφοβίζοντας, τους υπόλοιπους από το να διαδηλώσουν την αντίθεση τους. Για όσους κυβερνούν χωρίς τη συγκατάθεση των κυβερνουμένων η μέθοδος αυτή έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική για τη διατήρηση της εξουσίας από μέρους τους.

Στις μέρες μας, τα βασανιστήρια είναι στην ουσία μια ακόμη κυβερνητική δραστηριότητα. Ενώ το κράτος πολύ σπάνια έχει το μονοπώλιο της βίας που έχει κυριέψει τον κόσμο μας, όπως αποδεικνύει η καθημερινά αυξανόμενη εγκληματικότητα και πολιτική τρομοκρατία, οι προϋποθέσεις που χρειάζονται για την εφαρμογή των βασανιστηρίων τα έχει κάνει κυβερνητική αποκλειστικότητα.

Όλοι αυτοί που δικαιολογούν ενσυνείδητα τα βασανιστήρια και δεν είναι αρκετά αφελείς για να δηλώσουν πως η χρησιμοποίηση τους αποβλέπει στην υπεράσπιση της δύναμης και των προνομίων που αυτοί κατέχουν, θεμελιώνουν βασικά την επιχειρηματολογία τους στο φιλοσοφικό δόγμα της «αποδοχής ενός μικρότερου κακού για την επίτευξη ενός μεγαλύτερου καλού». Για να ενισχύσουν μάλιστα τις θέσεις τους καταφεύγουν στο δόγμα της ανάγκης – την υπαρξιακή κατάσταση που τους αναγκάζει να διαλέξουν ανάμεσα σε δύο κακά.

Οι απολογητές των βασανιστηρίων συνήθως επικαλούνται το κλασικό επιχείρημα της σκοπιμότητας: οι αρχές είναι υποχρεωμένες να συντρίψουν τους τρομοκράτες ή στασιαστές, που η δράση τους απειλεί αθώες ανθρώπινες ζωές και θέτει σε κίνδυνο τόσο την κοινωνία των πολιτών όσο και το ίδιο το κράτος. Η αλήθεια είναι πως η κλασική απολογία των βασανιστηρίων δεν ανταποκρίνεται προς τα γεγονότα. Αποπειράται να δικαιολογήσει τις ανεπιθύμητες αλλά «αναγκαίες» ταλαιπωρίες που επιβάλλονται σε ένα άτομο, με τον ισχυρισμό πως η μοναδική τους επιδίωξη είναι η προστασία του μεγαλύτερου αγαθού για το μεγαλύτερο αριθμό ατόμων.

Οι υπηρεσίες που είναι αναμεμιγμένες στα βασανιστήρια παρέχουν ένα δείγμα του βαθμού της κυβερνητικής ευθύνης γι' αυτά. Συχνά διάφορες στρατιωτικές και αστυνομικές μονάδες πληροφοριών και ίσως και υπάλληλοι φυλακών, στα μεγάλα

πληθυσμιακά κέντρα, ενέχονται στα βασανιστήρια, πράγμα που αποδεικνύει ότι η τακτική αυτή γενικά έχει καθιερωθεί ως θεσμός.

Στην μακραίωνη ιστορία τους τα βασανιστήρια χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την απόσπαση εκ μέρους του θύματος ή ενός τρίτου μιας δήλωσης ή/και για τον εξαναγκασμό του να τηρήσει μια ορισμένη συμπεριφορά. Ένας ειδικός λόγος βασανισμού είναι συχνά ο εκφοβισμός του θύματος και άλλων πιθανών διαφωνούντων για να σταματήσουν την περαιτέρω πολιτική τους δραστηριότητα. Τα βασανιστήρια και η κακομεταχείριση χρησιμοποιούνται επίσης ως τιμωρία, μερικές φορές ως πρόσθετη ποινή μαζί με τη φυλάκιση.

Ένα επιχείρημα που προτάθηκε κατά των βασανιστηρίων τον περασμένο αιώνα και που ακούγεται ακόμη και σήμερα είναι ότι ο βασανισμός δεν είναι ποτέ αποτελεσματικός. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτον, ότι η απόσπαση ψευδών ομολογιών και λανθασμένων πληροφοριών δεν εξυπηρετεί τον επιδιωκόμενο σκοπό, δηλαδή την τιμωρία ενόχων και την αποκάλυψη των κρυφών προθέσεων. Και δεύτερον, ότι υπάρχουν πολύ πιο αποτελεσματικοί τρόποι για να πάρει κανείς τις πληροφορίες που θέλει όπως και πολύ πιο έξυπνες μέθοδοι ανάκρισης που πετυχαίνουν καλύτερα αποτελέσματα. Μ' άλλα λόγια το παραπάνω επιχείρημα δεν κάνει άλλο από το να υποστηρίζει με ένα διαφορετικό τρόπο πως τα βασανιστήρια δεν είναι αναγκαία. Ωστόσο η αντίληψη πάνω στην οποία στηρίζεται το επιχείρημα είναι απόλυτα απαράδεκτη. Το να συζητήσει κανείς πάνω στη βάση αυτή σημαίνει αυτοκατάργηση του επιχειρήματος γιατί σε μια τέτοια περίπτωση η πραγματική του έννοια είναι ότι αν ο βασανισμός είναι αποτελεσματικός τότε είναι και επιτρεπτός (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 26).

Τα βασικά επιχειρήματα που συνηγορούν για την κατάργηση των βασανιστηρίων βασίζονται στην αδικία και την απανθρωπιά που ενυπάρχει στην

πράξη του βασανισμού. Η αδικία του βασανισμού δηλώνεται επίσης από το γεγονός ότι προσβάλλει την έννοια της δίκαιης τιμωρίας η οποία βασίζεται στην ύπαρξη σαφώς καθορισμένης ποινής φυλάκισης για κάθε συγκεκριμένο έγκλημα (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 26).

Η πράξη του βασανισμού δεν μπορεί να διαχωριστεί από την υπόλοιπη κοινωνία. Επιφέρει τις συνέπειες της, φθείρει κι εκείνους που την διαπράττουν κι εκείνους που επωφελούνται απ' αυτήν και αντιστρατεύεται κατά τον πιο κραυγαλέο τρόπο κάθε έννοια δικαιοσύνης. Βέβαια είναι δυνατό να υποστηριχθεί πως η χρήση των βασανιστηρίων προσφέρει βραχυπρόθεσμα ορισμένα οφέλη σ' αυτούς που κατέχουν την εξουσία. Παράλληλα όμως η απαγόρευση πολλών βραχυπρόθεσμων ωφελειών, με το σκοπό να διαφυλαχθούν άλλες μεγαλύτερες αξίες που πάνω τους στηρίζεται αυτή καθεαυτή η κοινωνία, δεν παύει να είναι η βασική αρχή που διέπει και το νόμο και τον πολιτισμό.

3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Όλοι μας ξέρουμε λίγο – πολύ τι σημαίνει βασανισμός ή βασανιστήριο, κανείς όμως ως τώρα δεν έχει κατορθώσει να δώσει έναν ορισμό που να καλύπτει κάθε δυνατή περίπτωση και οπωσδήποτε υπάρχουν βάσιμοι λόγοι οι οποίοι να καθιστούν σχεδόν αδύνατη την ακριβή περιγραφή και τον επιστημονικό καθορισμό του τι ακριβώς είναι βασανισμός και βασανιστήριο.

Κατ' αρχήν αυτή καθεαυτή η μορφή βασανισμού προϋποθέτει την ύπαρξη δύο τουλάχιστον προσώπων, του βασανιστή και του θύματος. Και προϋποθέτει ακόμα και κάτι άλλο, ότι το θύμα βρίσκεται κάτω από το φυσικό έλεγχο του βασανιστή. Το δεύτερο στοιχείο που είναι και το βασικό είναι η επιβολή σφοδρού πόνου και οδύνης (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 36).

Μέσα σε αυτή τη σχέση μπορούμε να εντοπίσουμε τις έννοιες της «δύναμης» και της «εξουσίας». Σύμφωνα με τον Βέμπερ, «δύναμη είναι η πιθανότητα ότι ένα άτομο είναι σε θέση να επιβάλει τη δική του θέληση μέσα σε μια κοινωνική σχέση, παρά την υφιστάμενη αντίσταση, και ανεξαρτήτως του πού στηρίζεται αυτή η πιθανότητα (Weber, 1921, σ. 53). Σύμφωνα με τον Φουκώ, «η άσκηση της δύναμης είναι ένας τρόπος δράσης κάποιων πάνω σε κάποιους άλλους, ένας τρόπος για τους μεν να δομήσουν το πεδίο δυνατής δράσης των δε». Επομένως, η δύναμη ασκείται εντός μιας κοινωνικής σχέσης προκειμένου αυτός που την ασκεί να επιτύχει κάποιους συγκεκριμένους στόχους. Αποτελεί μια συνειδητή και σκόπιμη δράση, μια πράξη με κίνητρα, προθέσεις, σκοπούς, καθώς και μια πράξη επιβολής, στο βαθμό που ένας ή περισσότεροι άνθρωποι υποτάσσονται στη βούληση, επιθυμίες ή στόχους κάποιου ή κάποιων άλλων (Σεραφετινίδου, 2002, σ. 53). Η εξουσία αποτελεί θεσμοποιημένη δύναμη, δηλαδή δύναμη που ασκείται από άτομα λόγω της θέσης που κατέχουν εντός

ενός θεσμού. Η σχέση εξουσιαστή/ εξουσιαζόμενου είναι πάντα μια σχέση ανώτερου/ κατώτερου. Η έννοια της εξουσίας εμπεριέχει ή υποδηλώνει τη δυνατότητα του εξουσιαστή να εξασφαλίσει την υποταγή του εξουσιαζόμενου, χωρίς από μόνη της να προσδιορίζει το πού οφείλεται ή από πού πηγάζει αυτή η δυνατότητα, τους λόγους για τους οποίους αυτοί επί των οποίων ασκείται εξουσία υπακούουν (Σεραφετινίδου, 2002, σ. 54-55).

Ο πόνος είναι κάτι το εντελώς υποκειμενικό, όμως παρόλη την υποκειμενικότητα του δεν παύει να είναι κάτι χειροπιαστά υπαρκτό. Ορισμοί που θα περιόριζαν την έννοια του «βασανισμού» σε περιπτώσεις φυσικών προσβολών του σώματος θα απέκλειαν αυτομάτως τα «διανοητικά» ή τα «ψυχολογικά» βασανιστήρια τα οποία προκαλούν κι αυτά αναντίρρητα οξύτατο πόνο και οδύνη και πρέπει να περιληφθούν οπωσδήποτε σε ένα τυχόν ορισμό του «βασανισμού». Η ένταση και η διάρκεια είναι δύο στοιχεία που πρέπει κανείς να λαμβάνει υπόψη του, προκειμένου να καθορίσει τους διάφορους βαθμούς βασανιστηρίων. Τρίτο στοιχείο είναι ότι η έννοια βασανισμός υπονοεί απαραίτητα συγκεκριμένη προσπάθεια του βασανιστή που προσπαθεί, μέσω του πόνου, να κάνει το θύμα να υποταχθεί, να «σπάσει» (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σελ. 36-37).

Τελικά η έννοια «βασανισμός» υποδηλώνει μια συστηματική ενέργεια που αποσκοπεί σε κάτι συγκεκριμένο. Οι σκοποί που αναφέρονται είναι πολλοί και περιλαμβάνουν όχι μόνο την απόσπαση πληροφοριών και ομολογιών αλλά και πράξεις που επιβάλλονται για να τιμωρήσουν ή να εκφοβίσουν το θύμα ή άλλα άτομα.

Στο πεδίο του διεθνούς δικαίου, τα Ηνωμένα Έθνη έλαβαν ένα σημαντικό μέτρο το 1975: έδωσαν τον ορισμό των βασανιστηρίων, πράγμα που επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια ή τους διεθνείς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων να

βασίζουν τις αποφάσεις τους σε μια κοινή αντίληψη των σχετικών εννοιών. Το Άρθρο 1 της Διακήρυξης κατά των Βασανιστηρίων, που έγινε ομόφωνα δεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη στις 9 Δεκεμβρίου 1975, δίνει τον ακόλουθο ορισμό: «Για τους σκοπούς αυτής της Διακήρυξης, βασανιστήριο σημαίνει κάθε πράξη με την οποία έντονη οδύνη ή ταλαιπωρία, είτε σωματική είτε ψυχική, επιβάλλεται εσκεμμένα ή υποκινείται από δημόσιο λειτουργό επί προσώπου, με σκοπούς όπως η απόσπαση από τούτο ή τρίτο πρόσωπο πληροφορίας ή ομολογίας, ή τιμωρία του για πράξη που διέπραξε, ή ο εκφοβισμός αυτού ή άλλων προσώπων. Δεν περιλαμβάνει οδύνη ή ταλαιπωρία που προκύπτει μόνο συμπτωματικά ή προσιδιάζει σε νόμιμες κυρώσεις μέχρι του σημείου που συμφωνούν με τους Στοιχειώδεις Κανόνες Συμπεριφοράς προς τους Κρατούμενους. Τα βασανιστήρια αποτελούν επιβαρυντική και προμελετημένη μορφή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας».

Τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία που περιέχονται στον όρο «βασανιστήρια» είναι η σκληρότητα οποιουδήποτε σωματικού ή πνευματικού πόνου ή ταλαιπωρίας που επιβάλλεται στο θύμα, το εσκεμμένο της πράξεως, το γεγονός ότι η πράξη έχει ένα σκοπό και η άμεση ή έμμεση ανάμιξη κρατικών παραγόντων σε αυτή. Ο ορισμός δε διευκρινίζει ακριβώς τι εννοείται με τους όρους «σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία» αν και τα βασανιστήρια λέγεται ότι είναι μια μορφή αυτής της κακομεταχείρισης «επιβαρυντική και προμελετημένη».

Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτουν δύο θέματα. Πρώτον, ο νομικός ορισμός των βασανιστηρίων ή η νομολογία πρέπει να περιλαμβάνει τις σύγχρονες τεχνολογικές μεθόδους που είναι ικανές να προκαλέσουν σοβαρές ψυχολογικές διαταραχές χωρίς καταφυγή σε καμιά εμφανή άσκηση σωματικής βίας. Δεύτερον, δεν είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν επακριβώς τα όρια μεταξύ βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης για να καταδικαστεί μια συγκεκριμένη πράξη. Η

απαγόρευση στο διεθνές δίκαιο της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας είναι το ίδιο κατηγορηματική όσο και αυτή των βασανιστηρίων. Είναι βέβαια απαραίτητο να διευκρινιστεί τι αποτελεί η μπορεί να αποτελέσει σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία (Διεθνής Αμνηστία, 1984, σ.25-26).

Με την πάροδο των χρόνων έχει παρατηρηθεί ότι η λέξη «βασανιστήρια» υπέστη μια «σημασιολογική μετατόπιση», μια αλλαγή σημασίας. Η μεταμόρφωση της οφείλεται στην υπερβολική χρήση της από κάθε είδους λόγο, πολιτικό, ηθικολογικό, δημοσιογραφικό, και από την τάση των τελευταίων να χαρακτηρίζουν κάθε το αρνητικό ή δυσάρεστο ως βασανιστήριο. Βλέπει κανείς σήμερα να αποκαλούνται βασανιστήρια μια ευρύτατη κλίμακα δεινών, από την πείνα και την υπανάπτυξη των λαών του Τρίτου Κόσμου μέχρι τη φτώχεια και τη συναισθηματική απογοήτευση μεγάλων μερίδων του πληθυσμού στις μεγαλουπόλεις και από την κακοποίηση ενός παιδιού από τους γονείς του μέχρι την πολύωρη αναμονή μπροστά από μια τραπεζική θυρίδα (Σιμιτσή, 1996, σ. 34).

Οι μέθοδοι και οι τεχνικές βασανισμού που έχουν χρησιμοποιηθεί ανά καιρούς στον κόσμο είναι πολυάριθμες. Για το λόγο αυτό, στη συγκεκριμένη εργασία δεν θα ασχοληθούμε με όλες τις μορφές βασανιστηρίων. Θα εστιάσουμε στην επιβολή βασανιστηρίων με τη χρήση συγκεκριμένων συσκευών βασανισμού. Λέγοντας «συσκευές βασανισμού» εννοούμε όλες εκείνες τις κατασκευές που δημιουργήθηκαν αποκλειστικά και μόνο για την επιβολή βασανιστηρίων. Κατά συνέπεια δεν συμπεριλαμβάνονται τεχνικές και αντικείμενα που παρεμπιπτόντως χρησιμοποιήθηκαν και για την επιβολή βασανιστηρίων χάρη στη φαντασία του ανθρώπου. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το μαρτύριο της σταγόνας, η χρήση καθημερινών αντικειμένων όπως μπουκάλια, ξύλα, πέτρες, καλώδια, σύγχρονες

τεχνικές όπως η έκθεση σε πολύ δυνατούς ήχους, σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες, η εξομοίωση πνιγμού και άλλα παρόμοια.

4. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Αναφέρεται πως το δικαστικό βασανιστήριο, δηλαδή το βασανιστήριο ως επίσημος θεσμός της ανακριτικής διαδικασίας, καταγράφεται για πρώτη φορά στην αρχαία Ελλάδα, ενώ πιο πριν εφαρμοζόταν στη Βαβυλωνία, στην Αίγυπτο και στο Ισραήλ, αλλά μόνον ως τιμωρία. Δηλαδή, με την επίσημη και θεσμική μορφή του, παρατηρείται σε περιοχές, όπου λαμβάνει χώρα η μετάβαση από πρωτόγονα προς περισσότερο περίτεχνα και δημόσια συστήματα δικαίου (Σμιτς, 1996, σ. 36).

Στην αρχαία Ελλάδα τα δικαστικά βασανιστήρια χρησιμοποιούνταν για την απόσπαση πληροφοριών από κάποιον κρατούμενο ή αιχμάλωτο πολέμου. Στην Αθήνα επιβάλλονταν μόνο σε βάρος των δούλων και των ξένων για την απόσπαση πληροφοριών ή ομολογιών. Η μαρτυρία ενός σκλάβου δεν εθεωρείτο αξιόπιστη παρά μονάχα αν είχε αποσπαστεί κατόπιν βασανιστηρίων. Σύμφωνα με έναν παλιό νόμο, το ψήφισμα του Σκάμανδρου, απαγορευόταν ο βασανισμός Αθηναίου πολίτη. Σε εξαιρετικές περιστάσεις μόνο γινόταν αυτό ενώ ήταν απαραίτητη η έγκριση της Εκκλησίας του Δήμου. Αν και οι ελεύθεροι πολίτες συνήθως δεν υποβάλλονταν σε βασανιστήρια κατά την ανάκριση, αυτό δε σημαίνει ότι απαλλάσσονταν από αυτά κατά την εκτέλεση κάποιας ποινής σε βάρος τους. Ο βασανισμός ως τιμωρία δεν αποκλειόταν όπως και η θανάτωση.

Τα βασανιστήρια ως ποινή και ως μέρος της ανακριτικής διαδικασίας ήταν μια κατάσταση που συνεχίστηκε κατά τους ελληνιστικούς χρόνους και αργότερα, στη ρωμαϊκή εποχή. Κατά την δημοκρατική περίοδο οι Ρωμαίοι περιόριζαν τα βασανιστήρια αποκλειστικά στους δούλους και στους ξένους, όπως έκαναν και οι αρχαίοι Έλληνες (Σιμόπουλος, 1994, σ.119-120). Στα αυτοκρατορικά χρόνια, με την ισχυρή συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια του πανίσχυρου αυτοκράτορα, η

κατάσταση άλλαξε. Πέρα από τη βασική διάκριση μεταξύ ελεύθερων πολιτών και δούλων, οι Ρωμαίοι πολίτες διακρίθηκαν μεταξύ «honestiores» και «humiliores» (σε προγενέστερη περίοδο ήταν πατρίκιοι και πληβείοι). Τα βασανιστήρια επεκτάθηκαν και στους humiliores ελεύθερους πολίτες, οι οποίοι θεωρούνταν πλέον πολίτες δεύτερης κατηγορίας. (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ.64-66, Einolf, 2007, σ. 106). Οι κυριότερες πηγές για τα δικαστικά βασανιστήρια είναι ο Ιουστινιάνειος Κώδιξ, που περιείχε μια σειρά από αυτοκρατορικές διατάξεις, και οι Πανδεκται, που περιείχαν μια σύνοψη απόψεων νομομαθών. Και στα δύο δεν περιγράφονται οι τρόποι βασανισμού. Δίνονται όμως οδηγίες για προσεκτική διεξαγωγή των αποδείξεων με τη μέθοδο αυτή ενώ διακρίνεται και κάποια δυσπιστία, ώστε να συνιστάται στους εφαρμοστές του δικαίου να μη στηρίζουν τα πορίσματα τους ανεπιφύλακτα στα βασανιστήρια (Σιμιτσή, 1996, σ. 38).

Μια αξιοπρόσεκτη μεταβολή παρατηρείται στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Με την πάροδο των χρόνων, η νομοθεσία της αυτοκρατορίας γίνεται περισσότερο ανεκτική, οι νόμοι αναπροσαρμόστηκαν, ελαφρυνόμενοι πλέον χάρη στα ιδεώδη του Χριστιανισμού καθώς επίσης του Στωικισμού και άλλων ανατολικών φιλοσοφικών δοξασιών. Αποτέλεσμα της μεταβολής αυτής είναι η ρητή απαγόρευση του ανακριτικού χαρακτήρα των βασανιστηρίων. Ωστόσο δεν παύουν οι ωμότητες με πολιτικές στοχεύσεις ούτε οι βαρύτατες σωματικές τιμωρίες ενώ σκληρή τύχη επιφυλάσσεται στους αιχμαλώτους.

Στα χρόνια που ακολούθησαν παρατηρήθηκε μια σκληρή μάχη μεταξύ βαρβαρικού δικαίου, ρωμαϊκού δικαίου και κανονικού δικαίου. Σ' αυτό το διάστημα από τα βαρβαρικά έθιμα δημιουργήθηκε ένα δίκαιο σε μεγάλο μέρος γραπτό, με αποκλειστική αρμοδιότητα δικαιοδοτική και τιμωρητική του άρχοντα, και με ποινές αυστηρότατες και απάνθρωπες, που είχαν ως κύριο κίνητρο και σκοπό την εκδικητική

τιμωρία και στο βάθος την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του άρχοντα (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 66-67). Εμφανίζονται λοιπόν νέοι τρόποι διεξαγωγής βασανιστικών αποδείξεων, που έχουν την προέλευση τους σε βάρβαρους πολιτισμούς της εποχής εκείνης. Πρόκειται για τη θεοκρισία και της μονομαχίες, θεσμούς των Γερμανικών φύλων. Ιδίως ο θεσμός της θεοκρισίας σήμαινε ότι ο κατηγορούμενος θα έπρεπε την ημέρα της δίκης να πιάσει στα χέρια του ένα καυτό σίδερο και να γυρίσει τρεις φορές γύρω από ένα τραπέζι. Πάντως αυτοί οι τρόποι διεξαγωγής των αποδείξεων δεν έγιναν αποδεκτοί από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα ούτε υιοθετήθηκαν ποτέ επίσημα από το κράτος και την Εκκλησία (Σιμιτσή, 1996, σ. 40-41).

Από τη θεοκρισία αντλούν την έμπνευση, τη θεωρητική θεμελίωση αλλά και τη νομιμοποίηση τα δικαστικά βασανιστήρια που αρχίζουν να εφαρμόζονται στη Δύση σε ευρύτατη κλίμακα μετά τον δωδέκατο αιώνα. Το δικαστικό βασανιστήριο στην προαναγεννησιακή Δύση αλλά και μετέπειτα εφαρμόζεται στα πολύ σοβαρά εγκλήματα και σε αυτά που η διάγνωση της αλήθειας είναι εντελώς αμφίβολη. Όταν όμως εξαπλώνονται οι αιρέσεις, τότε αυτή η μέθοδος ανακρίσεων επιτρέπεται πλέον και εις βάρος των αιρετικών. Η ίδια η καθολική Εκκλησία, φοβισμένη από την εξάπλωση των αιρέσεων, υιοθέτησε και αυτή την αρχή της ανάκρισης. Ο επίσημος κατατρεγμός των αιρετικών αρχίζει με την βούλα του πάπα Γρηγορίου ΙΧ το 1233, με την οποία θεσμοθετήθηκε η Ιερά Εξέταση, ενώ δεν αργούν να εμφανιστούν στην ανακριτική διαδικασία εναντίον τους και τα βασανιστήρια. Στον 13^ο αιώνα η χρήση βασανιστηρίων βρίσκεται σε πλήρη άνθιση. Θεωρούνταν ότι παρείχαν την «απόδειξη όλων των αποδείξεων» και η εφαρμογή και η χρήση τους είχε καθοριστεί και κωδικοποιηθεί μεθοδικά με όλη την εφευρετικότητα που δείχνει ο άνθρωπος κάθε

φορά που προχωρεί στην καθιέρωση και επισημοποίηση της απανθρωπιάς του προς τους συνανθρώπους του (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 30).

Στους αιώνες που ακολουθούν το δικαστικό βασανιστήριο, που υποτίθεται ότι εφαρμόζεται για να αποσπασθεί η ομολογία, μετατρέπεται σε βασιλιά των αποδεικτικών μέσων. Ότι χαρακτηρίζει το βασανιστήριο κατά των αιρετικών είναι κυρίως η μεθοδευμένη, η ψυχρά υπολογισμένη βαναυσότητα και η υποκρισία που συγκαλύπτεται πίσω από αόριστες επικλήσεις της θεϊκής προστασίας. Σκοπός του είναι η ομολογία και το γεγονός αυτό αποκαλύπτει τα όρια των εντολών του δικαστή και τις συμπεριφορές του βασανιστή. Τα βασανιστήρια δεν πρέπει να θέσουν σε κίνδυνο ούτε τα μέλη του σώματος ούτε τη ζωή των κατηγορουμένων. Η ίδια η ομολογία υποτίθεται πως βγαίνει αυθόρμητα από τα στήθη του αιρετικού, έχοντας το χαρακτήρα της λυτρωτικής εξομολόγησης (Σιμιτσή, 1996, σ. 42-43). Όσοι δικαιολογούν τη χρήση των βασανιστηρίων από μέρους της Εκκλησίας υποστηρίζουν ότι ο όχλος έκαιγε και βασάνιζε τους αιρετικούς και επομένως η Εκκλησία ήταν υποχρεωμένη να θέσει όλες αυτές τις ενέργειες κάτω από τον έλεγχο της, μιας και αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να περιορίσει τη χρήση των βασανιστηρίων στο ελάχιστο. Όπως συμβαίνει συνεχώς στην Ιστορία, από τη στιγμή που η χρήση των βασανιστηρίων επιτράπηκε, τα υποτιθέμενα όρια καθορισμού τους εύκολα παραβιάστηκαν και στα χρονικά του ανθρώπινου πόνου και της ανθρώπινης σκληρότητας προστέθηκαν νέα κεφάλαια (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 30).

Ο θρησκευτικός ολοκληρωτισμός, όπως εμφανίζεται με την Ιερά Εξέταση, καταλήγει να δοξάζει την ανεξέλεγκτη ισχύ του ηγεμόνα. Τα βασανιστήρια αποκαλύπτουν τον σκληρό πυρήνα της κρατικής εξουσίας. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκαν ανενδοίαστα από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, που ασκούσε άμεση και έκδηλη κοσμική εξουσία.

Παρότι και στο Μεσαίωνα υπήρχαν φωνές που υψώθηκαν κατά των βασανιστηρίων, το κίνημα για την κατάργησή τους απέκτησε αληθινή δύναμη κατά τον 18^ο αιώνα και την περίοδο του Διαφωτισμού που προώθησε τη λογική και την ανθρώπινη πρόοδο. Έτσι, ξεκινά μια πολεμική κατά των βασανιστηρίων είτε αυτά εφαρμόζονται κατά την ανάκριση είτε επιβάλλονται κατά την εκτέλεση της όποιας ποινής και κυρίως της θανατικής. Το δικαίωμα να μην υπόκειται κανείς σε βασανιστήρια θεωρήθηκε όχι σαν πολιτικό δικαίωμα που μπορούσε να παραχωρηθεί αλλά σαν «φυσικό, αναπαλλοτρίωτο και ιερό δικαίωμα». Δύο είναι σε γενικές γραμμές οι αρχές που συνοψίζουν τη νομική επιχειρηματολογία της εποχής εκείνης εναντίον των βασανιστηρίων. Ο κατηγορούμενος δεν πρέπει να εξαναγκαστεί να καταθέσει επιβαρυντικά για τον ίδιο του τον εαυτό και, αν καταδικαστεί, δεν επιτρέπεται να υποβληθεί σε ποινή αιμοσταγή, ωμή, βάρβαρη και τυραννική. Τα επιχειρήματα αυτά βασιζόντουσαν στις νεώτερες αντιλήψεις περί φυσικού δικαίου και αναπτύχθηκαν από τον Hobbes και τον Locke, εξελίχθηκαν δε εν συνεχεία από Διαφωτιστές, όπως ο Montesquieu, ο Beccaria, ο Howard και ο Bentham, ώστε να ενταχθούν στις νομοθεσίες των διαφόρων κρατών.

Μέχρι τα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα τα βασανιστήρια είχαν πλέον καταργηθεί στα περισσότερα κράτη στον κόσμο. Πρώτη χώρα που πραγματοποίησε αυτή τη μεταρρύθμιση ήταν η Σουηδία το 1722 και ακολούθησαν η Πρωσία το 1740, το βασίλειο των δύο Σικελιών μεταξύ των ετών 1738 και 1789, το δουκάτο του Μπάντεν μεταξύ των ετών 1767 με 1831, η Βενετία μεταξύ 1787 και 1800, η Αυστρο-Ουγγαρία μεταξύ 1769 και 1776, η Δανία το 1770, η Πολωνία το 1776, η Γαλλία το 1780, η Ολλανδία το 1798, η Νορβηγία το 1819, η Πορτογαλία το 1826, η Ελλάδα με όλα τα επαναστατικά της Συντάγματα, όλα τα γερμανικά κρατίδια μέχρι το 1828. Ανάλογες ήταν και οι εξελίξεις που παρατηρήθηκαν στις αναπτυσσόμενες

βιομηχανικά χώρες. Έτσι, στην Ιαπωνία, όπου το δικαστικό βασανιστήριο είχε χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν με τον ίδιο τρόπο όπως και στη μεσαιωνική δυτική Ευρώπη, καταργείται οριστικά το 1879. Το ίδιο συνέβη και στη Ρωσία το 1801 (Σιμιτσή, 1996, σ. 45-46).

Τα βασανιστήρια παρά τις λίγες μεμονωμένες επανεμφάνσεις τους, που όλες κατακρίνονται, θεωρείται πια ότι οδηγούνται και επισήμως προς την εξαφάνιση τους. Η αισιοδοξία αυτή αποδείχθηκε ανεδαφική. Μέσα σε λίγα χρόνια η Ευρώπη οδηγήθηκε προς το ολοκαύτωμα, έναν οικουμενικό πόλεμο. Το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου βρίσκει την ανθρωπότητα καθημαγμένη. Οι ναζιστικές θηριωδίες και οι αποκαλύψεις για τα σοβιετικά στρατόπεδα συγκέντρωσης των αντιφρονούντων έριξαν φως στη λογική της χρήσης των βασανιστηρίων από τους ολοκληρωτισμούς. Τα βασανιστήρια και γενικά η ανάρμοστη μεταχείριση σε βάρος των κρατουμένων αποσκοπούν στην καταστροφή του ηθικού προσώπου τους, ώστε να εκμηδενιστεί η προσωπικότητά τους, να φανεί πόσο ασήμαντη είναι η ζωή των κοινών ανθρώπων και πόσο σπουδαία είναι αντίθετα η απόλυτη εξουσία. Τα πρώτα στρατόπεδα εξοντώσεως στη Ναζιστική Γερμανία, όπως, ας πούμε, το Νταχάου, άρχισαν, σαν στρατόπεδα συγκεντρώσεως των Γερμανών πολιτικών κρατουμένων και από την αρχή κιόλας διέθεταν αίθουσες βασανιστηρίων.

Παρ' όλα αυτά και μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τα βασανιστήρια αποτέλεσαν μέρος ενός πολιτικού αγώνα που και άρχισαν να χρησιμοποιούνται είτε από τις αποικιακές δυνάμεις σαν όπλο στον αγώνα τους ενάντια στα διάφορα εθνικά απελευθερωτικά κινήματα είτε από τις τοπικές κυβερνήσεις σαν μέσο καταστολής και τιθάσευσης της εσωτερικής αντιπολίτευσης. Και στη συνέχεια, όπου ξέσπασε διεθνής ένοπλη σύρραξη ή εμφύλια διαμάχη ή αναταραχή κοινωνικού χαρακτήρα υπήρξαν καταγγελίες σε βάρος των εμπλεκόμενων μερών, στη Μέση Ανατολή, στην Αφρική,

στην Ινδοκίνα, στην Βόρεια Ιρλανδία. Ακόμη και στα δικτατορικά καθεστώτα της Νότιας Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Τα βασανιστήρια μεταβλήθηκαν πια σε ένα παγκόσμιο εργαστήριο καταπίεσης, εξυπηρετώντας καθεστώτα οποιασδήποτε ιδεολογικής και γεωγραφικής τοποθέτησης.

Η χρήση των βασανιστηρίων συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Η επίγνωση αυτής της κατάστασης συνήγειρε τις συνειδήσεις στον κόσμο. Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας, κυβερνήσεις τουλάχιστον 132 χωρών κάνουν χρήση βασανιστηρίων. Αν και ο υπολογισμός αυτός δεν μπορεί να είναι ακριβής, πολλές μη-κυβερνητικές οργανώσεις εκδίδουν εκατοντάδες αναφορές για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαιτίας βασανιστηρίων (Einolf, 2007, σ. 109). Έγινε αντιληπτό ότι η χρήση των βασανιστηρίων από τις κυβερνήσεις δεν οφείλεται τόσο στην ανάγκη να αποσπαστούν πληροφορίες για την προστασία ύψιστων κρατικών συμφερόντων. Περισσότερο τα βασανιστήρια χρησιμοποιούνται ως όπλα για να σιγήσει η αντίθεση και η κριτική. Έτσι, τα βασανιστήρια εντάσσονται σταδιακά στα ενδιαφέροντα της οργανωμένης διεθνούς κοινωνίας και η καταπολέμησή τους θεωρείται ένα από τα πρώτης γραμμής ζητήματα.

5. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΒΑΣΑΝΙΣΜΟΥ

ΚΛΟΙΟΣ (PILLORY)

Ο κλοιός ήταν μια συσκευή η οποία χρησιμοποιούνταν για την τιμωρία μέσω του δημόσιου εξευτελισμού αλλά πολλές φορές και για άσκηση φυσικής βίας ή και θάνατο. Αποτελούνταν από δύο παράλληλες ξύλινες σανίδες, οι οποίες σχημάτιζαν ανοίγματα μέσα στα οποία τοποθετούνταν το κεφάλι και τα άκρα του σώματος. Στη συνέχεια οι σανίδες κλειδώνονταν η μία μαζί με την άλλη ώστε να ακινητοποιήσουν τον αιχμάλωτο. Η ένωση

των δύο σανίδων καθιστούσε κάθε προσπάθεια απόδρασης αδύνατη. Ο κλοιός τοποθετούνταν συνήθως σε υπερυψωμένη εξέδρα ώστε να είναι εμφανής στο κόσμο που παρακολουθούσε. Η περίοπτη θέση της συσκευής μέσα στην πόλη, όπως και άλλων μηχανισμών κρατικής εξουσίας, χρησιμοποιούνταν ως σύμβολο της δύναμης και της εξουσίας των δικαστικών αρχών. Η συνεχής του παρουσία θεωρούνταν ότι αποτελούσε εκφοβιστικό μέτρο.

Οι θεατές μπορούσαν όχι μόνο να βλέπουν τον κλοιό και τον αιχμάλωτο του αλλά και να πετούν διάφορα αντικείμενα σε αυτόν. Η ρίψη αντικειμένων – όπως λαχανικών, αβγών, πετρών ή ακόμη και νεκρών ζώων – θεωρούνταν μέρος της τιμωρίας. Ο κλοιός χρησιμοποιούνταν κυρίως τις μεσημεριανές ώρες, όταν οι δρόμοι είχαν τη μεγαλύτερη κίνηση. Ο σκοπός του κλοιού ήταν φυσικά να καταστήσει το

θύμα ευάλωτο σε τέτοιου είδους επιθέσεις, με το κεφάλι να στέκεται ψηλά ως στόχος και τα χέρια εγκλωβισμένα ώστε να αποκλείεται κάθε πιθανότητα αυτό-άμυνας.

Χρησιμοποιήθηκε στη Γαλλία και στις Η.Π.Α. ενώ ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στη Βρετανία. Η χρήση του κλοιού καταργήθηκε επίσημα στην Αγγλία και την Ουαλία το 1837 αλλά στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν οι πάσσαλοι μέχρι το 1872. Στη Γαλλία καταργήθηκε το 1848.

ΠΑΣΣΑΛΟΙ (STOCKS)

Η φυλακή δεν αποτελούσε το μοναδικό μέρος στο οποίο η ποινή μπορούσε να πάρει τη μορφή βασανιστηρίου. Στο παρελθόν εφαρμόζονταν διάφορες ποινές χωρίς τον εγκλεισμό του εγκληματία σε κάποια φυλακή. Οι πάσσαλοι αποτελούσαν μια

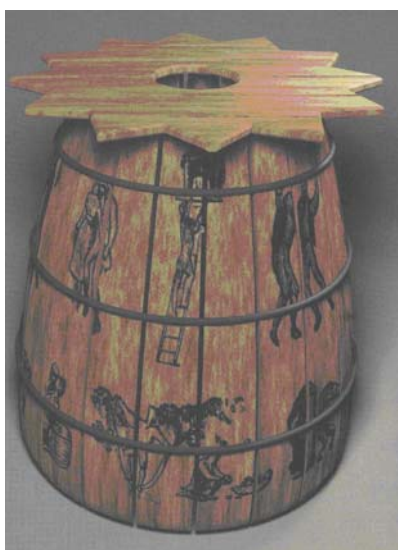
μορφή υπαίθριου εγκλεισμού. Πρόκειται για μια παραλλαγή του κλοιού που αποτελούνταν επίσης από δύο παράλληλες ξύλινες ή μεταλλικές σανίδες στις οποίες τοποθετούνταν αυτή τη φορά τα πόδια. Το θύμα αναγκαζόταν να καθίσει σε ένα σκαμνί με τα πόδια τεντωμένα. Και εδώ το θύμα δεν μπορούσε να ξεφύγει της προσοχής του κόσμου. Στη συγκεκριμένη συσκευή στις ξύλινες σανίδες τοποθετούνταν τα πόδια ενώ στον κλοιό τα χέρια και το κεφάλι και συνήθως στηρίζονταν σε ένα στύλο αναγκάζοντας το θύμα να στέκεται όρθιο.

Το θύμα καθηλωμένο στους πασσάλους ήταν αναπόφευκτα ανυπεράσπιστο απέναντι στη χλεύη του συγκεντρωμένου πλήθους αλλά και των βλημάτων που εκσφενδόνιζε ή ακόμη και σε ξυλοδαρμό.. Η ουσία της συγκεκριμένης ποινής

βρισκόταν στην αντίδραση του κόσμου, του οποίου οι κραυγές και αποδοκιμασίες – οι οποίες αποτελούσαν βασικό κομμάτι της τιμωρίας – μπορούσαν να κάνουν τη ζωή του θύματος ακόμη πιο δύσκολη.

Οι πάσσαλοι και ο κλοιός χρησιμοποιήθηκαν στις αποικίες για αρκετά χρόνια μετά την κατάργησή τους στη Βρετανία. Οι πάσσαλοι χρησιμοποιούνταν για τις απείθαρχες γυναίκες σκλάβους όταν εφαρμόστηκε κανονισμός για την απαγόρευση του μαστιγώματος στα μέσα του 19^{ου} αι.

Μια μορφή κλοιού ήταν το βαρέλι (barrel pillory ή διαφορετικά Spanish mantle - ισπανικός χιτώνας ή drunkard's cloak). Η συσκευή αποτελούνταν από ένα βαρέλι το οποίο κάλυπτε όλο το σώμα του θύματος, με το κεφάλι να προεξέχει από ένα άνοιγμα που υπήρχε στην κορυφή του. Είχε δύο παραλλαγές: το ανοιχτό βαρέλι, το οποίο είχε ανοίγματα για τα πόδια και τα χέρια και επέτρεπε στο θύμα να κινείται, και το κλειστό βαρέλι, το οποίο ανάγκαζε το θύμα να παραμένει ακίνητο για πολλές ώρες. Χρησιμοποιούνταν κυρίως για να τιμωρήσει εκείνους που είχαν συλληφθεί για μέθη.

ΒΥΘΙΖΟΜΕΝΟ ΣΚΑΜΝΙ (DUCKING STOOL)

Το βυθιζόμενο σκαμνί αποτελούσε μια συσκευή που χρησιμοποιούνταν για την τιμωρία κυρίως των γυναικών. Πρόγονος αυτής της συσκευής ήταν το κάθισμα διαπόμπευσης («cuckstool»), το οποίο αποτελούσε κυρίως ένα μέσο τιμωρίας μέσω του εξευτελισμού, όπως ακριβώς οι πάσσαλοι και ο κλοιός. Μοιάζοντας περισσότερο με

καρέκλα παρά με σκαμνί, η συσκευή ήταν αρκετά διαδεδομένη σε ολόκληρη την Ευρώπη. Πρόκειται για συσκευή κοινωνικού εξευτελισμού, κυρίως για το αδίκημα της γκρίνιας και λιγότερο συχνά για σεξουαλικά αδικήματα, εξώγαμα παιδιά ή πορνεία. Επίσης, χρησιμοποιούνταν και σε περιπτώσεις μαγισσών. Η βύθιση θεωρούνταν ως απόδειξη για την εξακρίβωση εάν κάποια γυναίκα ήταν μάγισσα ή όχι. Πρόκειται για τεχνικές που συνιστούσαν μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου επιβολής της εξουσίας μέσω του κοινωνικού εξευτελισμού. Μερικές φορές το θύμα τοποθετούνταν μπροστά από την πόρτα του σπιτιού του ενώ άλλες το κάθισμα τοποθετούνταν σε κάποιο κάρο το οποίο μετακινούνταν μέσα στην πόλη ανάμεσα στο πλήθος που χλεύαζε.

Αν και υπήρχαν αρκετές παραλλαγές στον τρόπο άσκησης της τοπικής εξουσίας, το βυθιζόμενο σκαμνί, όπως εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, αποτελούνταν από ένα κάθισμα το οποίο είτε αιωρούνταν είτε τοποθετούνταν πάνω

στην άκρη μιας περιστρεφόμενης δοκού. Η κυλιόμενη εξέδρα σήμαινε ότι η συσκευή μπορούσε να απομακρυνθεί ή να μετακινηθεί με ευκολία - και επιπλέον παρείχε τη δυνατότητα στα θύματα να παρελαύνουν με ντροπή μέσα στους δρόμους, όπως ακριβώς το κάθισμα διαπόμπευσης.

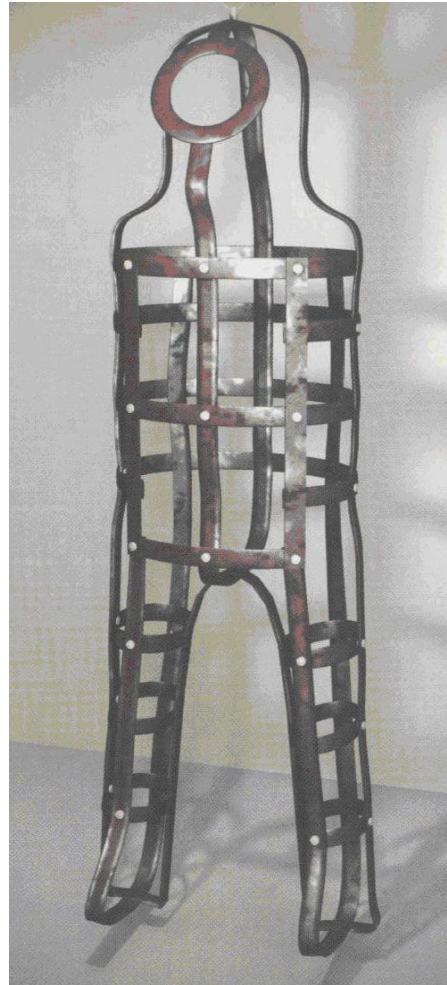
Τα περισσότερα από τα θύματα βυθίζονταν στα πιο λασπώδη και μολυσμένα νερά που οι διώκτες μπορούσαν να βρουν. Σε μερικές περιοχές τα θύματα βυθίζονταν σε υπονόμους. Η βύθιση εκτυλισσόταν ως εξής: το θύμα τοποθετούνταν στο κάθισμα, το κάθισμα κρεμόταν πάνω από το νερό και στη συνέχεια η καρέκλα βυθιζόταν κάτω από την επιφάνεια του νερού.

Εκείνοι που χειρίζονταν τα βυθιζόμενο σκαμνί είχαν τη δυνατότητα να βυθίζουν τις γυναίκες στο νερό όσες φορές χρειαζόταν για να ηρεμίσουν την υπέρμετρη «φλόγα» τους. Το πρόβλημα ήταν ότι, εξαιτίας της δημόσιας φύσης της ποινής, το βυθιζόμενο σκαμνί αποτελούσε σε μεγάλο βαθμό ένα όργανο δικαιοσύνης του όχλου. Μέρος του προβλήματος ίσως αποτελούσε το γεγονός ότι οι αρχές θεωρούσαν το βυθιζόμενο σκαμνί περισσότερο ως ένα μέσο διασκέδασης του κόσμου παρά σαν ένα σημαντικό όργανο ποινής. Η τελευταία καταγεγραμμένη βύθιση έγινε το 1818 στις Η.Π.Α.

ΚΛΟΥΒΙ (GIBBET)

Όταν ο απαγχονισμός απέτυχε να μειώσει την εγκληματικότητα το 18^ο αι. στην κεντρική Ευρώπη, οι νομοθέτες εφάρμοσαν ένα άλλο αποτρεπτικό μέτρο. Το σώμα του κρεμασμένου καταδίκου αιωρούνταν μέσα σε ένα κλουβί κοντά στον τόπο του εγκλήματος, έτσι ώστε να προκαλέσει τρόμο στους περαστικούς. Η πράξη αυτή νομιμοποιήθηκε στην Αγγλία το 1752 με το νόμο για την ανθρωποκτονία.

Επιβάλλονταν κυρίως σε προδότες, δολοφόνους και ληστές. Αποτέλεσε επίσημη ποινή όταν οι φορείς άσκηση της ποινικής δικαιοσύνης όρισαν ότι η εκτέλεση μόνο δεν αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για ορισμένα εγκλήματα και υποστήριξαν ότι ο εξευτελισμός του πτώματος του ενόχου θα αποθάρρυνε μελλοντικούς εγκληματίες. Για το λόγο αυτό οι κατασκευές αυτές τοποθετούνταν σε κεντρικές οδικές αρτηρίες. Έτσι, η νομοθεσία του 1752 στη Βρετανία επέτρεψε το κρέμασμα νεκρών από μια αλυσίδα ως μέρος της ποινής για σοβαρά αδικήματα.

Μερικές φορές τα πτώματα κρεμόντουσαν από κατασκευές ανάλογες με ικριώματα. Σε άλλες περιπτώσεις υπήρχαν κλουβιά μέσα στα οποία τοποθετούνταν τα πτώματα και διατηρούνταν από τις φθορές της φύσης ή τις προσπάθειες απεγκλώβισης τους από συγγενικά πρόσωπα. Συχνά τα πτώματα περιλούζονταν με πίσσα ώστε να διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ελάχιστοι άνθρωποι κρεμάστηκαν στις αλυσίδες ενώ ήταν ακόμη ζωντανοί και πέθαναν από πείνα, δίψα ή έκθεση σε κακουχίες. Τα πτώματα παρέμεναν στα κλουβιά για εβδομάδες ή ακόμη και για μήνες, μερικές φορές σε σημείο που τα κόκαλα τους αλλοιώνονταν ή θρυμματίζονταν. Το κρέμασμα σε κλουβί καταργήθηκε το 1843 στην Αγγλία.

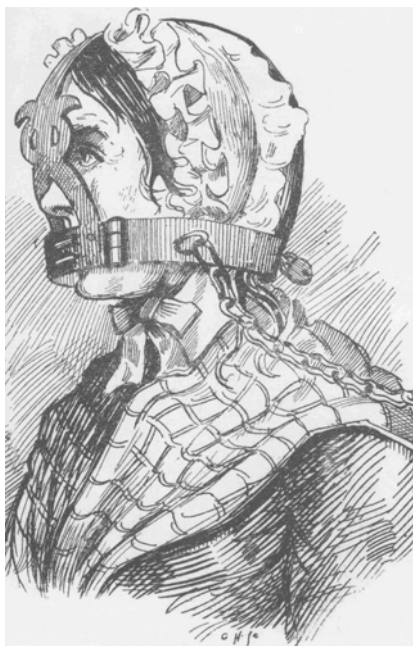
ΜΑΣΚΑ (BRANKS/ SCOLD' S* BRIDLE)

Η μάσκα αποτελούσε μια συσκευή βασανισμού σχεδιασμένη αποκλειστικά για γυναίκες. Δεν υπάρχουν στοιχεία ότι χρησιμοποιήθηκε ποτέ σε άνδρες. Οι μάσκες εμφανίστηκαν στη Σκοτία στις αρχές του 1500 και η χρήση τους επεκτάθηκε γρήγορα σε όλη τη Βρετανία (Ruhling, 2007, σ.18). Σχεδιάστηκε ως μια ελαφριάς μορφής τιμωρία για γυναίκες που δημιουργούν φασαρίες για να τις αποτρέψουν από το να μιλούν. Η χρήση της μάσκας αποτέλεσε ένα τρόπο

πειθάρχησης όχι μόνο των γυναικών αλλά και τιμωρίας των μαγισσών, των μοιχαλίδων και των βλάσφημων. Χρησιμοποιήθηκε όμως και ως ποινή και για άλλα αδικήματα, κυρίως σε σωφρονιστικά καταστήματα γυναικών. Ο μηχανισμός προσομοίαζε με ένα σιδερένιο κράνος στο οποίο

προεξείχε ένα σιδερένιο πλακίδιο το οποίο τοποθετούνταν μέσα στο στόμα του θύματος. Το πλακίδιο λειτουργούσε ως φίμωτρο καθώς πίεζε τη γλώσσα και με αυτό τον τρόπο η ομιλία γινόταν αδύνατη. Για να αποτρέψει ακόμη περισσότερο το άτομο από το να μιλήσει, το πλακίδιο συχνά είχε πάνω της τοποθετημένα καρφιά. Κάθε προσπάθεια ομιλίας προκαλούσε αφόρητο πόνο στη γλώσσα και στο εσωτερικό του στόματος. Για να προσβάλουν ακόμη περισσότερο το άτομο, στις μάσκες τοποθετούνταν αλυσίδες για να οδηγούν τον παραβάτη στην κεντρική πλατεία και να τον εξευτελίσουν δημοσίως. Η μορφή της μάσκας ποικίλει από καθαρά χρηστική ως ευφάνταστη. Ορισμένες παραλλαγές της μάσκας έχουν τη μορφή κεφαλής ζώων, όπως γαϊδάρου ή γουρουνιού.

*Scold: η ενοχλητική και θυμωμένη γυναίκα που μέσα από τους διαπληκτισμούς και τις λογομαχίες με τους γείτονες, διαταράσσει την κοινή ησυχία, αυξάνει τη διχόνοια και αποτελεί δημόσιο ενόχληση για την υπόλοιπη γειτονιά. Ο δικαστής ήταν εκείνος που αποφάσιζε αν μια γυναίκα θεωρούνταν scold. Πολλές φορές όμως οι σύζυγοί τους ήταν εκείνοι οι οποίοι κατέθεταν εναντίον τους στο δικαστή (Kellaway, 2003, σ. 68).

ΤΟ ΚΟΛΑΡΟ ΜΕ ΤΟ ΚΟΥΔΟΥΝΙ (BELL COLLAR)

Μια μορφή βασανισμού ήταν το κολάρο με το κουδούνι, το οποίο επέτρεπε στους φύλακες των σωφρονιστικών καταστημάτων να επιτηρούν καλύτερα τους κρατούμενους ενώ παράλληλα τους βασάνιζαν χτυπώντας το κουδούνι που βρισκόταν ακριβώς πάνω από το κεφάλι τους. Ο βασανισμός που προκαλούσε η συγκεκριμένη συσκευή ήταν ψυχολογικός παρά σωματικός, καθώς το θύμα άκουγε διαρκώς το χαρακτηριστικό κουδούνισμα που προκαλούνταν ακόμη και με την παραμικρή κίνηση. Το να κοιμηθεί κανείς γινόταν αδύνατο καθώς, εκτός από το κουδούνισμα, το κολάρο έκανε ακόμη πιο δύσκολο τον ύπνο (επίσης ήταν πιθανό τα χέρια τους θύματος να ήταν δεμένα ώστε να το αποτρέπουν από το να

αγγίζει το κουδούνι). Το κολάρο επίσης χρησιμοποιούνταν και κατά τη μετακίνηση κρατουμένων, ώστε να ειδοποιείται ο φύλακας σε περίπτωση που κάποιος προσπαθούσε να αποδράσει.

ΤΟ ΜΑΣΤΙΓΙΟ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΥΣΙΔΕΣ (CHAIN SCOURGE)

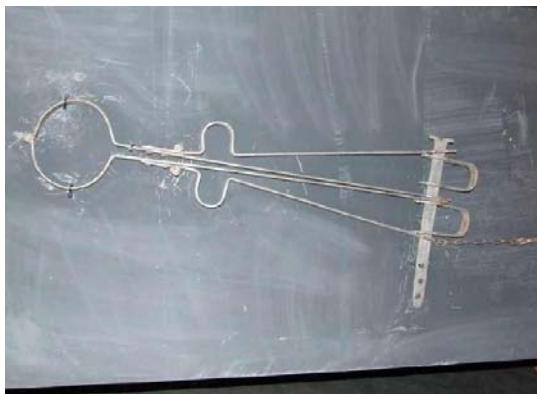

Το μαστίγωμα για πολλά χρόνια υπήρξε μία ποινή που επιβάλλονταν και εκτελούνταν με μεγάλη ευκολία, κυρίως για αδικήματα όπως η ληστεία, εξώγαμα παιδιά (τόσο για τον πατέρα όσο και για τη μητέρα), μέθη, βλασφημία κ.α. Το συγκεκριμένο μαστίγιο (το οποίο χρησιμοποιήθηκε στο κάστρο της Νυρεμβέργης) αποτελούνταν από μια ξύλινη χειρολαβή και τρεις αλυσίδες με επτά κρίκους η κάθε μία. Οι κρίκοι σφυρηλατούνταν με τέτοιο τρόπο ώστε οι άκρες τους να είναι αιχμηρές με σκοπό να αφαιρούνται με γρηγορότερο τρόπο κομμάτια της σάρκας, κάτι που ακόμη και τα μαστίγια από σχοινί ή δέρμα μπορούσαν να επιτύχουν με ευκολία.

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΣΚΑΒΕΝΓΚΕΡ (SCAVENGER'S DAUGHTER/ SKEFFINGTON' S GYVE)

Η συγκεκριμένη συσκευή πήρε το όνομά της από τον εφευρέτη της Sir Leonard Skeffington ή Skevington, υπολοχαγό του αγγλικού στρατού. Το όνομα Scavenger αποτελεί παραφθορά του επιθέτου του. Είναι επίσης γνωστή με τα

ονόματα Skeffington' s Gyve, Skeffington' s Iron και Skeffington' s daughter. Η συσκευή ήταν πολύ απλή στη χρήση της και ταυτόχρονα εξαιρετικά αποτελεσματική. Αποτέλεσε το συμπλήρωμα του τροχού και λειτουργούσε ακριβώς με τον αντίθετο τρόπο απ' αυτόν, συμπιέζοντας δηλαδή το σώμα αντί να το τεντώνει. Ο κρατούμενος αναγκαζόταν να γονατίσει, ακουμπώντας το σαγόνι του στα γόνατα, περιβαλλόμενος από ένα στεφάνι. Το θύμα στη συνέχεια κλειδωνόταν στη συσκευή συμπιέζοντας το σε εμβρυακή στάση. Η συμπίεση του σώματος μπορούσε να προκαλέσει σοβαρές κράμπες, σπάσιμο των πλευρών και ρήξη των πνευμόνων. Η συγκεκριμένη συσκευή, εξαιτίας του μεγέθους της, ήταν δυνατόν να μετακινείται με ευκολία και να μεταφέρεται είτε από δωμάτιο σε δωμάτιο είτε σε διάφορα μέρη της πόλης σε αντίθεση με τον τροχό ο οποίος ήταν αρκετά ογκώδης για να μετακινηθεί.

ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΜΠΟΤΑ (SPANISH BOOT)

Η μπότα αποτέλεσε μια συσκευή βασανισμού σχεδιασμένη να συνθλίβει τα πόδια. Λειτουργούσε σύμφωνα με την αρχή ότι εάν πιέσεις πολλά αντικείμενα σε ένα μικρό χώρο, κάποιο απ' αυτά θα αναγκαστεί να βγει από τη θέση του. Όταν το μέταλλο, το ξύλο, η σάρκα και το κόκαλο συναγωνίζονται για τον ίδιο χώρο, αναπόφευκτα η σάρκα και το κόκαλο θα αναγκαστούν να φύγουν από τη θέση τους.

Υπήρχαν διάφορες παραλλαγές της συγκεκριμένης συσκευής ανάλογα με την περιοχή και τη χρονική περίοδο, το αποτέλεσμα όμως ήταν η σύνθλιψη και ο ακρωτηριασμός του ποδιού του θύματος. Η μπότα που χρησιμοποιήθηκε στη Σκοτία έμοιαζε περισσότερο με ένα ξύλινο μακρύ κουτί μέσα στο οποίο τοποθετούνταν τα πόδια. Σφήνες από ξύλο έμπαιναν με τη βοήθεια ενός ξυλόσφυρου στα πόδια του θύματος.

Η ισπανική εκδοχή της συσκευής αυτής χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την Ιερά Εξέταση. Προσομοίαζε στο σχεδιασμό αρκετά με τη μπότα της Σκότίας με τη μόνη διαφορά ότι η πίεση προκαλούνταν όχι με σφήνες αλλά με βίδες. Πιο συγκεκριμένα, αποτελούνταν από δύο ημικυκλικά κομμάτια ξύλου τα οποία συγκρατούνταν από δύο μεταλλικά στεφάνια στις δύο άκρες τους και ένα μεταλλικό σφιγκτήρα και βίδες στη μέση. Όταν το πόδι του θύματος τοποθετούνταν μέσα στην μπότα, ο σφιγκτήρας πίεζε την μπότα να κλείσει και ο βασανιστής τοποθετούσε σφήνες μέσα στη μπότα ανάμεσα στο πόδι και στα τοιχώματα της συσκευής.

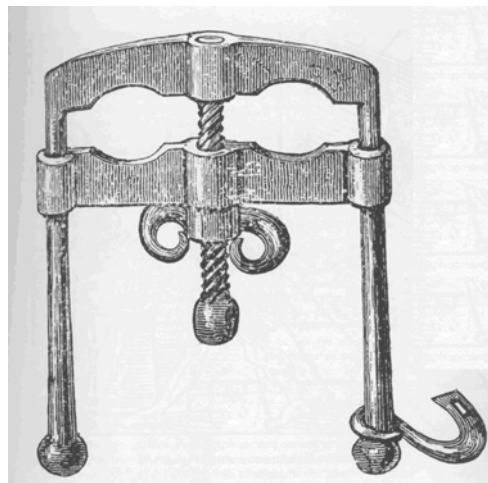
ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΣΥΜΠΙΕΣΗΣ/ ΣΥΝΘΛΙΨΗΣ

Συσκευές βασανισμού, όπως η κόρη του Scavenger, υπέβαλαν ολόκληρο το σώμα του θύματος σε συμπίεση. Η συμπίεση όμως ήταν δυνατό να επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα κάθε φορά μέρη του σώματος. Η άσκηση έντονης πίεσης σε

συγκεκριμένα σημεία αποτέλεσε το κλειδί της αποτελεσματικότητας μιας σειράς συσκευών βασανισμού σχεδιασμένων με πολύ απλή τεχνολογία.

ΔΑΚΤΥΛΟΘΡΑΥΣΤΗΣ (THUMBSCREW)

Μία από αυτές ήταν ο δακτυλοθραύστης. Στην πιο απλή μορφή του αποτελούνταν από δύο επίπεδα ξύλινα ή μεταλλικά κομμάτια τα οποία έκλειναν σταδιακά μαζί με τη χρήση ενός κοχλία. Ανάμεσα στα κομμάτια αυτά τοποθετούνταν και συνθλίβονταν τα δάκτυλα των χεριών ή

των ποδιών. Υπήρχαν δακτυλοθραύστες οι οποίοι ήταν μικρότεροι σε μέγεθος και είχαν υποδοχές για ένα ή δύο δάχτυλα αλλά και μεγαλύτεροι δακτυλοθραύστες στους οποίους ήταν δυνατό να τοποθετηθούν και οι δύο αντίχειρες και άλλα δάχτυλα ταυτόχρονα. Πολλές φορές στο εσωτερικό των υποδοχών υπήρχαν αιχμηρά καρφιά. Ακόμη όμως και χωρίς αυτά, η συγκεκριμένη συσκευή μπορούσε να προκαλέσει αφόρητο πόνο. Εξαιτίας του μεγέθους τους μπορούσαν να μεταφερθούν με μεγάλη ευκολία. Ήταν ιδιαίτερος αποτελεσματικοί, καθώς μπορούσαν να προκαλέσουν υπερβολικό πόνο στον κρατούμενο χωρίς ο βασανιστής να καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια. Ο δακτυλοθραύστης εφαρμόστηκε στη Σκοτία στα τέλη του 14^{ου} αι. Έκτοτε διάφορες παραλλαγές εντοπίστηκαν στη Ρωσία, την Αγγλία και τη Γερμανία. Η χρήση του δακτυλοθραύστη σταμάτησε επίσημα κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αι., αν και χρησιμοποιήθηκε και στη συνέχεια στους σκλάβους στις αποικίες.

ΣΥΜΠΙΕΣΤΗΣ ΚΕΦΑΛΙΟΥ (HEAD CRUSHER)

Η συγκεκριμένη συσκευή επικεντρωνόταν στη συμπίεση του κεφαλιού και χρησιμοποιούνταν είτε ως συσκευή που βοηθούσε στην ανάκριση είτε ως μέθοδος εκτέλεσης. Η διαφορά φυσικά έγκειται στο βαθμό πίεσης που ασκούσαν. Το κεφάλι του κρατούμενου τοποθετούνταν μέσα σε ένα ανεστραμμένο μεταλλικό κύπελλο ενώ το πιγούνι σε ένα πλακίδιο στη βάση της συσκευής. Ο ανακριτής/ βασανιστής γυρνούσε σταδιακά τη βίδα που βρισκόταν στην κορυφή, μειώνοντας την απόσταση μεταξύ του κυπέλλου και του πλακιδίου και συμπιέζοντας με τον τρόπο αυτό το κεφάλι. Όταν η συσκευή συμπιεζόταν αρκετά ώστε να σπάσουν τα δόντια και το σαγόνι του θύματος, ο πόνος μπορούσε να ενταθεί με το βασανιστή να κτυπά το μεταλλικό κύπελλο. Η παραμικρή κρούση της μεταλλικής επιφάνειας σε αυτό το σημείο δημιουργούσε κραδασμούς σε ολόκληρο το σώμα του θύματος.

ΔΙΑΣΠΑΣΤΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΝΙΟΥ (SKULL SPLITTER)

Ενώ ο συμπιεστής του κεφαλιού ασκούσε πίεση από την κορυφή στη βάση του κεφαλιού, η συγκεκριμένη συσκευή πίεζε το κρανίο από κάθε πλευρά. Πρόκειται

για ένα μεταλλικό στεφάνι το οποίο περιέβαλε το κρανίο στην περιοχή ακριβώς πάνω

από τα φρύδια. Στο εσωτερικό του ήταν τοποθετημένα καρφιά. Όπως και ο συμπιεστής του κεφαλιού, έτσι και αυτή η συσκευή μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είτε στην ανάκριση των υπόπτων είτε ως μέθοδος εκτέλεσης. Μερικές στροφές της βίδας μπορούσαν να προκαλέσουν εισχώρηση των καρφιών στο κρανίο ενώ μερικές ακόμη μπορούσαν να σπάσουν τα κόκαλα. Για το λόγο αυτό ήταν απαραίτητο ο βασανιστής να γνωρίζει το σημείο εκείνο που θα επέφερε το θάνατο του κρατούμενου.

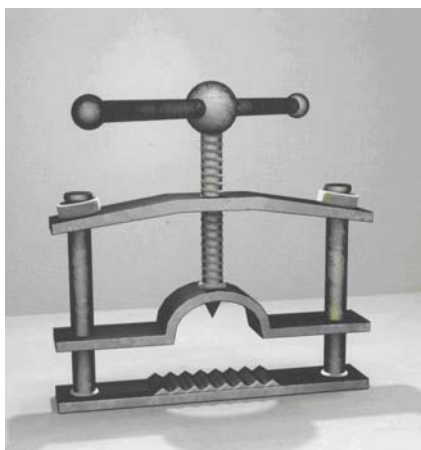
ΔΙΑΣΠΑΣΤΗΣ ΓΟΝΑΤΩΝ (KNEE SPLITTER)

Ένας ξύλινος σφιγκτήρας αποτελούσε τη βάση αυτής της συσκευής. Στο εσωτερικό του ήταν τοποθετημένα καρφιά. Ουσιαστικά χρησιμοποιούνταν για οποιοδήποτε μέρος του σώματος που

μπορούσε να χωρέσει στη συγκεκριμένη συσκευή. Αγκώνες, γόνατα, αστράγαλοι, καρποί τοποθετούνταν και συνθλίβονταν μέσα στη συσκευή αυτή.

ΠΡΕΣΑ ΠΟΔΙΩΝ (FOOT PRESS)

Η συγκεκριμένη συσκευή προσομοιάζει τόσο στο μηχανισμό όσο και στην εφαρμογή του με άλλες συσκευές πίεσης. Χρησιμοποιούνταν σε θύματα τα οποία δένονταν συνήθως σε κάποια καρέκλα. Το πόδι τοποθετούνταν ανάμεσα στη ραβδοειδή βάση και τον κοχλία που βρισκόταν

στην κορυφή της. Ο κοχλίας πίεζε είτε μια ράβδο που συνέθλιβε το πόδι είτε μια βίδα η οποία τρυπούσε το πόδι.

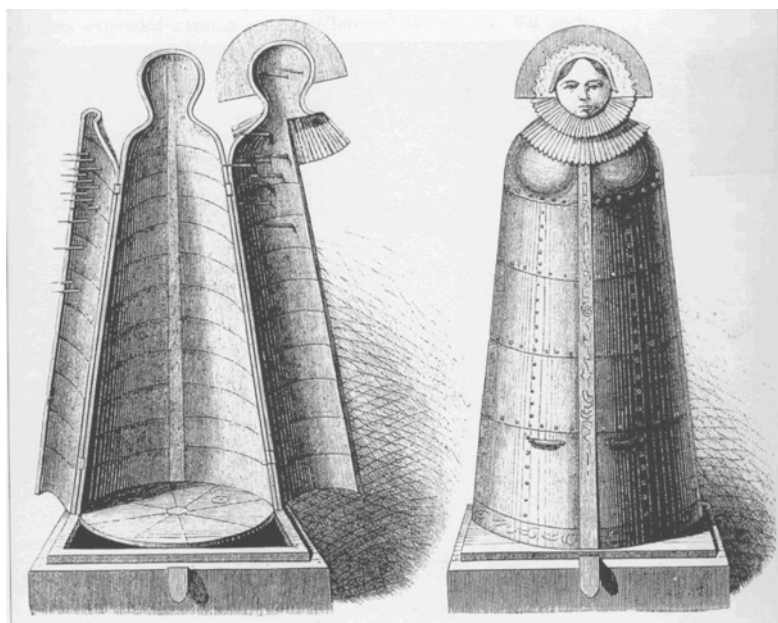
Στην Κίνα παρόμοιες συσκευές χρησιμοποιήθηκαν για την ανάκριση υπόπτων, χωρίς να θέτει τη ζωή τους σε κίνδυνο. Η *kia quen* αποτελούσε μια συσκευή που χρησιμοποιούνταν με την τοποθέτηση τριών ξύλινων σανίδων, οι οποίες συνδέονταν με ένα σχοινί, ανάμεσα στα πόδια του υπόπτου. Η κατασκευή της συσκευής επέτρεπε στις σανίδες είτε να ανοίγουν είτε να κλείνουν και να συσφίγγονται σταδιακά. Μια παρόμοια συσκευή ήταν η *tean zu*. Αποτελούνταν από έξι ξύλινες βέργες οι οποίες τοποθετούνταν ανάμεσα στα δάκτυλα και συνδέονταν με ένα σχοινί. Τραβώντας το σχοινί, τα δάκτυλα πιέζονταν ανάμεσα στις βέργες μέχρι να σπάσουν τα κόκαλα. Αυτές οι συσκευές χρησιμοποιούνταν κυρίως για να τιμωρήσουν εγκλήματα όπως η ληστεία ή η ανθρωποκτονία. Η *kia quen* εφαρμόζονταν κυρίως στους άνδρες ενώ η *tean zu* στις γυναίκες.

Η ινδική παραλλαγή, η *kittee*, αποτελούνταν από δύο ξύλινες σανίδες οι οποίες ενώνονταν στη μία άκρη με μια στρόφιγγα. Ήταν μεγαλύτεροι σε μέγεθος από τους δακτυλοθραύστες της Δύσης και λιγότερο εξειδικευμένοι στη χρήση τους, καθώς μπορούσαν να εφαρμοστούν στα δάκτυλα των χεριών, στα πόδια, τα αυτιά, τη μύτη, τις θηλές και τα γεννητικά όργανα (Kerrigan, 2007, σ. 60-61).

Η ΣΙΔΗΡΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ (IRON MAIDEN)

Ίσως η πιο διάσημη συσκευή στις αφηγήσεις περί βασανιστηρίων είναι η Σιδηρά Παρθένος. Πρόκειται για μια μεταλλική ή ξύλινη συσκευή η οποία έχει τη μορφή γυναίκας που ανοίγει από την μπροστινή όψη επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό να τοποθετηθεί το θύμα στο εσωτερικό της το οποίο ήταν γεμάτο καρφιά. Τα καρφιά ήταν τοποθετημένα με τέτοιο τρόπο ώστε να τρυπούν τα πιο ευαίσθητα σημεία του ανθρώπινου σώματος. Όταν το θύμα τοποθετούνταν μέσα στη σαρκοφάγο και οι πόρτες έκλειναν, τα καρφιά τρυπούσαν όργανα του σώματος όπως τα μάτια και τους πνεύμονες. Τα καρφιά όμως δεν ήταν αρκετά μεγάλα ώστε να προκαλέσουν ακαριαίο θάνατο. Το θύμα αναγκαζόταν να στέκεται όρθιο μέσα στη συσκευή για πολλές ώρες ενώ ο θάνατος επέρχονταν σταδιακά εξαιτίας της απώλειας αίματος.

Παρόλα' αυτά, η χρήση της συγκεκριμένης συσκευής ως όργανο βασανισμού έχει αμφισβητηθεί από πολλούς, καθώς δεν υπάρχουν έγκυρες αποδείξεις για τη

χρήση της. Η παρουσία όμως και μόνο μιας τέτοιας συσκευής προκαλούσε απίστευτο φόβο. Η πιο διάσημη συσκευή υπήρξε η Σιδηρά Παρθένος της Νυρεμβέργης. Ιστορικοί υποστηρίζουν ότι η ιστορία της Σιδηράς Παρθένου ξεκίνησε ως αστείο και ότι η πρώτη Σιδηρά Παρθένος δημιουργήθηκε στην πραγματικότητα στα τέλη του 18^{ου} αι. Η Σιδηρά Παρθένος της Νυρεμβέργης έχει ανθρώπινη μορφή και θεωρείται ότι απεικονίζει τη Μαρία, τη μητέρα του Ιησού. Αρκετές τέτοιες συσκευές του 19^{ου} αι. βρίσκονται σήμερα σε μουσεία, αλλά η χρήση τους παραμένει αβέβαιη. Στα μέσα του 18^{ου} αι. βρέθηκε μια συσκευή η οποία ονομαζόταν Παρθένα (Virgin ή Jungfer) αλλά ακόμη και τότε δεν μπορούσε να αποδειχτεί ότι η Σιδηρά Παρθένος της Νυρεμβέργης, η οποία εντοπίστηκε σε ένα παλαιοπωλείο, δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια συσκευή η οποία δημιουργήθηκε για να καλύψει την περιέργεια και τα παράδοξα που επικρατούσαν το 18^ο αι. χωρίς ποτέ να χρησιμοποιηθεί (Kerrigan, 2007, σ. 142).

ΤΟ ΔΙΚΡΑΝΟ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ (HERETIC' S FORK)

Το δίκρανο ήταν μια μεταλλική συσκευή η οποία είχε δύο αιχμηρές απολήξεις σε κάθε άκρο του και προσδενόταν στο λαιμό του θύματος με μια δερμάτινη ζώνη. Το ένα άκρο

τοποθετούνταν κάτω από το σαγόνι ενώ το άλλο στο στέρνο και η ζώνη συγκρατούσε τη συσκευή στο λαιμό. Οι αιχμηρές απολήξεις ανάγκαζαν το πιγούνι να εκτείνεται προς τα πίσω όσο το δυνατόν περισσότερο, σαν κάποιος να κοιτάζει τον ουρανό, και υποχρέωναν το θύμα να παραμένει σε αυτή τη στάση πάρα πολλές ώρες. Με αυτό τον τρόπο το κεφάλι ακινητοποιούνταν σε πλήρη έκταση του λαιμού, προκαλώντας

αφόρητο πόνο. Οι αιρετικοί αναγκάζονταν να φορέσουν το δίκρανο ως ποινή για τις ενέργειες τους κατά της εκκλησίας μέχρις ότου μετανοήσουν. Όσοι δεν μετανοούσαν, οδηγούνταν στην πυρά. Στο δίκρανο ήταν χαραγμένη η λατινική λέξη «abiuro» που σημαίνει αποκηρύσσω.

ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ (INTERROGATION CHAIR)

Η ανακριτική καρέκλα αποτελούσε βασική συσκευή σε κάθε θάλαμο βασανιστηρίων από την εποχή της Ιεράς Εξέτασης και έπειτα. Και μόνο στη θέα αυτής της συσκευής ο κρατούμενος μπορούσε να αλλάξει γνώμη και να ομολογήσει.

Μια παραλλαγή της ήταν κατασκευασμένη από βαρύ ξύλο και πάνω της ήταν τοποθετημένα καρφιά που κάλυπταν κάθε επιφάνεια της. Δερμάτινα λουριά εξασφάλιζαν ότι το θύμα θα μετακινούνταν ελάχιστα. Το θύμα γυμνώνονταν ώστε να βρίσκεται πλήρως εκτεθειμένο στα καρφιά. Κουνώντας το θύμα ή χτυπώντας μέλη του σώματος μπορούσε να προκληθεί αφόρητος πόνος.

Μια άλλη παραλλαγή, η οποία ήταν κατασκευασμένη από σίδηρο και χρησιμοποιήθηκε εκτενώς από την ισπανική Ιερά Εξέταση, αποτελούνταν και από βάση φτιαγμένη επίσης από σίδηρο στην οποία τοποθετούνταν τα πόδια του

κρατούμενου. Εστίες φωτιάς ανάβονταν κοντά στη συσκευή, η οποία σταδιακά θερμαίνονταν και έκαιγε το σώμα του κρατούμενου. Πολλές φορές το σώμα του θύματος αλειφόταν με λάδι ώστε να πολλαπλασιαστεί ο πόνος που προκαλούσε η συσκευή. Στις πιο σύγχρονες εκδόσεις της καρέκλας λείπουν τα καρφιά, καθώς οι βασανιστές ενδιαφέρονταν να κρύψουν τα σημάδια των βασανιστηρίων.

ΣΥΣΚΕΥΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΥ (MUTILATION SHEARS)

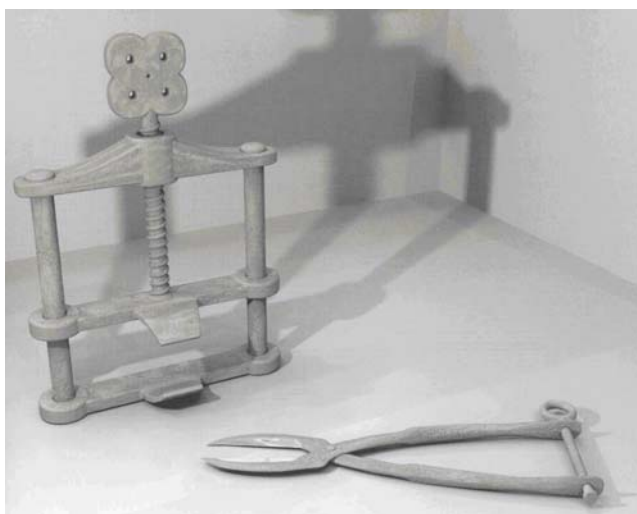
Αυτού του είδους οι συσκευές σχεδιάστηκαν αποκλειστικά για την αποκοπή ή σχίσιμο του δέρματος ή άλλες παρόμοιες αγριότητες. Στην μορφή τους προσομοιάζαν με τα ψαλίδια που χρησιμοποιούνταν για το κούρεμα του μαλλιού των προβάτων, μαζί με μία βίδα και ένα περικόχλιο στην μία άκρη ώστε να ασκείται η απαραίτητη ένταση για την αποκοπή του δέρματος. Οι συσκευές ακρωτηριασμού χρησιμοποιούνταν συνήθως για την αποκοπή των δακτύλων των χεριών ή των ποδιών από το σώμα μετά το σπάσιμο των κοκάλων τους κατά τη διάρκεια του βασανισμού. Αργότερα δημιουργήθηκαν συσκευές ακρωτηριασμού για βασανισμό οι οποίες χρησιμοποιούνταν για την αποκοπή κομματιών σάρκας από το σώμα, όπως ακριβώς η κινέζικη μέθοδος εκτέλεσης Leng Tch' s (θάνατος από χίλια κοψίματα).

ΣΥΣΚΕΥΗ ΑΝΟΙΓΜΑΤΟΣ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΚΡΩΤΗΡΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (MOUTH OPENER & TONGUE TEARER)

Οι συσκευές αυτές χρησιμοποιούνταν ως ποινές σε εγκλήματα όπως η βλασφημία ή στους αιρετικούς. Η συσκευή ακρωτηριασμού της γλώσσας χρησιμοποιούνταν για να καταστρέψει ή να αποκόψει ολόκληρη τη γλώσσα. Η αποκοπή όμως της γλώσσας ήταν αρκετά δύσκολη χωρίς την ύπαρξη ενός εργαλείου που να κρατάει το στόμα ανοιχτό κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε η συσκευή ανοίγματος του στόματος.

Αφού ο κατηγορούμενος δενόταν ώστε να μην μπορεί να κινηθεί, ήταν αρκετά εύκολο να τοποθετηθούν τα πλακίδια ανάμεσα στα σαγόνια, τα οποία άνοιγαν το στόμα, έσπαγαν τα δόντια, εκθέτοντας τη γλώσσα. Στη συνέχεια αποκόπτονταν η γλώσσα και καθώς χρειαζόταν ιδιαίτερη δύναμη για να γίνει αυτό, χρησιμοποιούνταν οι βίδες της συσκευής για να ολοκληρωθεί η διαδικασία.

ΛΑΙΜΗΤΟΜΟΣ (GUILLOTINE)

Από το 18^ο αι., τα περισσότερα κράτη κατήργησαν τις δημόσιες εκτελέσεις. Σύγχρονες συσκευές θανατικής ποινής χρησιμοποιήθηκαν συμπτωματικά ως όργανα βασανισμού. Η πτώση, για παράδειγμα, στην κρεμάλα χρησιμοποιήθηκε για να

αντικαταστήσει τον αργό στραγγαλισμό με ένα γρήγορο θάνατο. Γίνονταν ακριβείς υπολογισμοί του βάρους για να διασφαλιστεί το σωστό αποτέλεσμα, αλλά ένα λάθος θα μπορούσε να αφήσει το θύμα να αιωρείται ή να προκαλέσει σχίσσιμο του κεφαλιού από το υπόλοιπο σώμα.

Η λαιμητόμος ήταν μια συσκευή η οποία χρησιμοποιούνταν για την εκτέλεση κρατουμένων με αποκεφαλισμό. Αποτελείται από ένα κατακόρυφο πλαίσιο μέσα στο οποίο κρέμεται μία λεπίδα. Η λεπίδα υψώνεται με τη βοήθεια ενός σχοινιού και στη συνέχεια αφήνεται να πέσει, αποκόπτοντας το κεφάλι του θύματος από το υπόλοιπο σώμα. Η συγκεκριμένη συσκευή αποτελούσε την κύρια μέθοδο εκτέλεσης στη Γαλλία και χρησιμοποιήθηκε κυρίως κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης.

Δημιουργήθηκε ως ένας πιο ανθρωπιστικός τρόπος θανάτωσης. Αποτελούσε σαφώς μεγάλη εξέλιξη από την τεχνική της θανάτωσης στον τροχό, ωστόσο η συσκευή αυτή ήταν απόγονος της «Παρθένου» της Σκοτίας, η οποία προήλθε από ιταλικά και ελληνικά μοντέλα. Όλες αυτές οι συσκευές αποτελούσαν μορφές μηχανικής εκδοχής του πέλεκυ.

Η συσκευή η οποία συνδέθηκε στενά με την Γαλλική Επανάσταση, στην πραγματικότητα ξεκίνησε από την Αγγλία, στη

συνέχεια χρησιμοποιήθηκε στη Σκοτία και τελικά μελετήθηκε και εξελίχθηκε από ένα Γάλλο γιατρό. Η χρήση της συγκεκριμένης συσκευής μπορεί να εντοπιστεί στην εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η συσκευή ήταν ελαφρώς διαφορετική, καθώς

στη συγκεκριμένη περίπτωση η λεπίδα τοποθετούνταν στο πίσω μέρος του λαιμού και κτυπιόταν με ένα ρόπαλο μέχρις ότου το κεφάλι αποκοπεί από το σώμα (Ruhling, 2007, σ. 64).

Η λαιμητόμος με τη γνωστή της μορφή εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο Halifax της Αγγλίας στα τέλη του 13^{ου} αι. και χρησιμοποιήθηκε μέχρι το 1654. Αποτελούνταν από μια λεπίδα η οποία είχε τη μορφή της κεφαλής πέλεκυ, η οποία κρεμόταν από ένα σχοινί πάνω από το κεφάλι του καταδικασμένου. Το άλλο άκρο του σχοινιού συγκρατούνταν από ένα καρφί τοποθετημένο στη βάση της συσκευής. Αφαιρώντας το καρφί, η λεπίδα έπεφτε με τέτοια ταχύτητα στο λαιμό του θύματος που το κεφάλι αποκοπτόταν από το σώμα. Μια ανάλογη συσκευή δημιουργήθηκε και στο Εδιμβούργο το 1564 η οποία ονομάστηκε Scottish Maiden.

Το 1789, στις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, ο Dr. Antoine Louis πρότεινε στο γιατρό Joseph-Ignace Guillotine να ερευνήσει έναν αποτελεσματικό τρόπο εκτέλεσης με βάση την αγγόνη του Halifax. Ο Guillotine πρότεινε την ιδέα μιας συσκευής η οποία θα αποκεφάλιζε εγκληματίες γρήγορα και χωρίς την πρόκληση πόνου και η χρήση της υιοθετήθηκε επίσημα το 1792. Ο Dr. Louis δημιούργησε μια έκδοση με αρκετές βελτιώσεις, όπως την προσθήκη ενός πάγκου πάνω στον οποίο τοποθετούνταν ο κρατούμενος και μιας υποδοχής όπου συγκρατούνταν το κεφάλι πριν την πτώση της λεπίδας, ελαχιστοποιώντας με τον τρόπο αυτό τα περιθώρια λάθους. Οι πρώτες τέτοιες συσκευές ήταν γνωστές ως «Louissette» ή «Louison» αλλά στη συνέχεια επικράτησε το όνομα «Guillotine». Στον Guillotine αποδίδεται η τριγωνοειδής λεπίδα της λαιμητόμου, η οποία ήταν πιο αποτελεσματική από τις προγενέστερες ευθείες λεπίδες.

Η επιτυχία της συσκευής στηριζόταν στην πεποίθηση ότι αποτελούσε μια πιο ανθρωπιστική μέθοδο εκτέλεσης σε σύγκριση με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνταν

πριν την Επανάσταση. Έτσι, η λαιμητόμος θεωρούνταν ότι επέφερε άμεσο θάνατο χωρίς την πιθανότητα το θύμα να υποφέρει. Παράλληλα, η ύπαρξη μιας και μόνο μεθόδου εκτέλεσης θεωρούνταν ως έκφραση ισότητας ανάμεσα στους πολίτες.

Η λαιμητόμος χρησιμοποιήθηκε στη Γαλλία και μετά το τέλος της επανάστασης. Η τελευταία δημόσια εκτέλεση έγινε το 1939 στις Βερσαλλίες. Χρησιμοποιήθηκε για τελευταία φορά στις 10 Σεπτεμβρίου 1977 και καταργήθηκε επίσημα το 1981 (Kellaway, 2003, σ. 138). Η λαιμητόμος χρησιμοποιήθηκε και από τους Ναζί στη Γερμανία. Ο τελευταίος αποκεφαλισμός στη Γερμανία έγινε το 1947 (Ruhling, 2007, σ. 66).

ΤΡΟΧΟΣ (WHEEL)

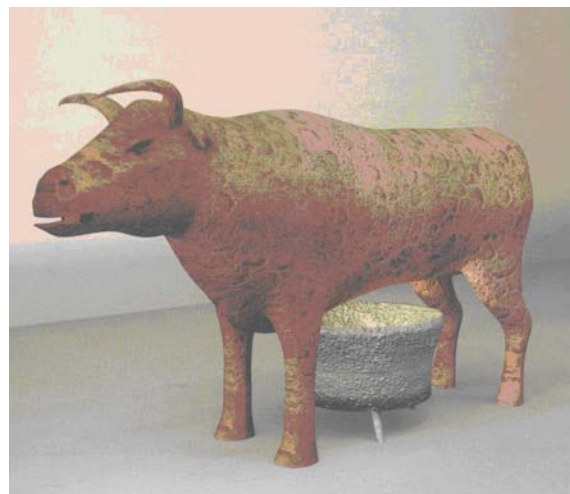
Ο τροχός αποτελούσε μια συσκευή βασανισμού η οποία χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα στην Ευρώπη και η χρήση της αναβίωσε το 18^ο αι. στη Γαλλία και τη Γερμανία. Πρόκειται για μια μορφή δημόσιου βασανισμού και εκτέλεσης η οποία χρονολογείται από την ανακάλυψη του τροχού, περίπου το 2.000 π.Χ. (Kellaway, 2003, σ. 56). Είτε χρησιμοποιούνταν ένας πραγματικός τροχός αμάξης είτε δύο δοκάρια διασταυρωμένα ώστε να σχηματίζουν ένα Χ, η τεχνική ήταν αρκετά απλή. Το θύμα προσδενόταν με την πλάτη πάνω στο πλαίσιο με τα άκρα του να προεξέχουν. Ο βασανιστής έπαιρνε μια μεταλλική ράβδο και χτυπούσε τα άκρα του θύματος, σπάζοντας τα κόκαλά του. Αν ήταν τυχερός, θα

ακολουθούσε ένα χτύπημα στο στομάχι ή στο στήθος που θα επέφερε ακαριαία το θάνατο. Το χρονικό περιθώριο αφήνονταν στην κρίση του εκτελεστή, αν και μερικές φορές επιβαλλόταν από τον ίδιο το δικαστή. Η τελευταία καταγεγραμμένη χρήση έγινε από Ολλανδούς το 1805 (Ruhling, 2007, σ.72).

ΟΡΕΙΧΑΛΚΙΝΟΣ ΤΑΥΡΟΣ (BRAZEN BULL)

Η συγκεκριμένη συσκευή ήταν ελληνική εφεύρεση. Ο ορειχαλουργός Περίλαος (Perilaus ή Perillus) παρουσίασε στον τύραννο Φάλαρη (Phalaris) μια συσκευή εκτέλεσης κατασκευασμένη εξ' ολοκλήρου από ορείχαλκο, η οποία είχε τη μορφή ενός ταύρου. Μέσω μιας μικρής πόρτας που βρισκόταν στο πλαϊνό μέρος της πλάτης του ταύρου τοποθετούνταν ο καταδικασμένος στο εσωτερικό της συσκευής. Κάτω από το σώμα του ταύρου αναβόταν εστία φωτιάς, η οποία ζέσταινε τη συσκευή, εκθέτοντας το σώμα που βρισκόταν στο εσωτερικό του σε απίστευτη θερμότητα. Οι φωνές του θύματος διοχετεύονταν σε μια χοάνη που βρισκόταν στο λαιμό του ταύρου και μέσω αγωγών οι φωνές μετατρέπονταν σε ήχους παρόμοιους με αυτούς των ταύρων.

Ο Περίλαος δεν έλαβε την ανταμοιβή που περίμενε από τον τύραννο. Αντίθετα, ήταν το πρώτο θύμα της συγκεκριμένης συσκευής. Ο Φάλαρης έπεισε τον Περίλαο να μπει μέσα στη συσκευή για να κάνει μια επίδειξη της ακουστικής της συσκευής. Μόλις εισήλθε στη συσκευή, ο τύραννος έκλεισε την πόρτα και ο Περίλαος έγινε το πρώτο θύμα της συσκευής. Οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν τη συγκεκριμένη συσκευή για την εκτέλεση των Χριστιανών.

ΤΟ ΛΙΚΝΟ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ (JUDAS CRADLE)

Πρόκειται για ένα κάθισμα σε μορφή πυραμίδας που χρησιμοποιούνταν για βασανισμό. Η επινόηση και η χρήση αυτής της συσκευής αποδίδεται στην Ισπανική Ιερά Εξέταση, αν και αυτή η άποψη αμφισβητείται από πολλούς. Το θύμα (δεμένο από τα χέρια και τα πόδια) ανυψωνόταν πάνω από την κορυφή της ξύλινης πυραμίδας. Από αυτό το σημείο, με τη χρήση διάφορων τροχαλίων, ο βασανιστής μπορούσε να ανυψώνει ή να κατεβάζει τον κρατούμενο προς την πυραμίδα, με στόχο τις πιο ευαίσθητες περιοχές του ανθρώπινου σώματος (όπως ο πρωκτός ή ο κόλπος). Το μέγεθος του πόνου εξαρτιόταν από τον ίδιο το βασανιστή. Διάφορες στρατηγικές περιελάμβαναν την αναπήδηση πάνω στην κορυφή της πυραμίδας, την πτώση του θύματος από ύψος πάνω στο συγκεκριμένο σημείο και την εγκατάλειψη του θύματος πάνω στην πυραμίδα για μεγάλο χρονικό διάστημα με ολόκληρο το βάρος του να στηρίζεται σε ένα και μόνο σημείο. Επίσης, το θύμα ήταν απογυμνωμένο προσθέτοντας μεγαλύτερη ταπείνωση και εξευτελισμό. Το βασανιστήριο αυτό διαρκούσε από μερικές ώρες μέχρι και μερικές μέρες.

ΤΡΟΧΟΣ* (RACK)

Στην πιο απλή του μορφή, ο τροχός αποτελούνταν από μια ξύλινη κατασκευή πάνω στην οποία τεντωνόταν το θύμα, με τα χέρια και τα πόδια να δένονται και να τραβιούνται στις αντίθετες κατευθύνσεις. Το κρεβάτι του Προκρούστη βρίσκει την τέλεια αναλογία του στον τροχό, πάνω στον οποίο για πολλούς αιώνες βασανίζονταν θύματα. Ο Αριστοφάνης αναφέρεται στη χρήση του κατά την κλασική εποχή (Kerrigan, 2007, σ. 37). Αν και υπήρχαν τροχοί που είχαν κυκλική μορφή και το θύμα τεντωνόταν πάνω σε μια περιστρεφόμενη στεφάνη, οι περισσότεροι τροχοί έμοιαζαν περισσότερο με ένα κρεβάτι. Μεταγενέστερες παραλλαγές της συσκευής αποτελούνταν από ένα σταθερό τραπέζι – ή σκάλα – το οποίο τοποθετούνταν είτε οριζοντίως είτε καθέτως. Ο κρατούμενος ξάπλωνε πάνω του είτε ευθεία είτε σχηματίζοντας ένα Χ. Μια τελική βελτίωση ήταν η προσθήκη ενός βαρούλκου στη μία ή και στις δύο άκρες ώστε να διευκολυνθεί η δουλειά του βασανιστή.

Η πρώτη χρήση του τροχού ως συσκευής βασανισμού έγινε στην Ελλάδα (Ruhling, 2007, σ. 76). Θεωρούνταν ότι το τέντωμα του σώματος διευκόλυνε την παροχή πληροφοριών με ειλικρίνεια από τον κατηγορούμενο. Στην αρχαία Ρώμη ο τροχός, γνωστός και ως *equuleus*, αποτελούσε μια συσκευή βασανισμού η οποία αποτελούνταν από βάρη τα οποία κρέμονταν από τα άκρα του θύματος, τεντώνοντας το σώμα του αργά μέχρι θανάτου (Kellaway, 2003, σ. 20). Αργότερα, η συσκευή χρησιμοποιήθηκε ως όργανο βασανισμού από την Ιερά Εξέταση, κυρίως σε αιρετικούς, αποσπώντας ομολογίες στη θέα και μόνο της συγκεκριμένης συσκευής από τους κατηγορούμενους. Αν και δεν ήταν αρκετά διαδεδομένη στη Βρετανία, ο John Holland, Δούκας του Exeter, εισήγαγε τον τροχό το 1420 ως μέθοδο βασανισμού στον κατάλογο των συσκευών του Πύργου του Λονδίνου. Αν και δεν αποτέλεσε μια νόμιμη ποινή, χρησιμοποιήθηκε για την απόσπαση πληροφοριών ή ομολογίας.

Υπήρχαν πολλές παραλλαγές και προσθήκες. Οι Γερμανοί προσέθεσαν τρεις κυλίνδρους με καρφιά κατά μήκος του οριζόντιου πλαισίου, αυξάνοντας το μαρτύριο του τεντώματος του σώματος με τον πόνο που προκαλούσαν τα καρφιά που

τρυπούσαν την πλάτη του θύματος. Μια απλή αλλά αποτελεσματική προσθήκη που έγινε από τους Ιταλούς ονομαζόταν «la veglia» (αϋπνία). Πρόκειται για ένα καρφί που τοποθετούνταν στη βάση της ραχοκοκαλιάς. Σε μεταγενέστερες παραλλαγές, χρησιμοποιούνταν δοκοί για να σηκώνουν το θύμα στο επιθυμητό ύψος. Η συσκευή αυτή χρησιμοποιήθηκε ιδιαίτερα στην Ισπανία και ονομαζόταν escalera (δηλαδή σκάλα). Η «αυστριακή σκάλα» τοποθετούταν πάνω σε ένα τοίχο και διέφερε από τον παραδοσιακό τροχό στο ότι δεν τεντώνονταν όλο το σώμα αλλά μόνο τα χέρια.

Ο βασανισμός με τη χρήση του τροχού εξελισσόταν σε διάφορα στάδια, τα οποία μπορούσαν να προσφέρουν μια γενική ιδέα της κατάστασης της υγείας και της αντοχής του θύματος για μελλοντικό βασανισμό καθώς η αποτελεσματικότητα του τροχού εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από το φόβο που προκαλούσε η πιθανή χρήση του. Το θύμα, το οποίο θα έβρισκε πρόωρο θάνατο από την πρώτη κιόλας χρήση του τροχού, δεν είχε καμιά αξία για το βασανιστή. Γι' αυτό το λόγο ήταν απαραίτητο να γνωρίζει το σημείο στο οποίο το σώμα του θύματος δε θα άντεχε το βασανισμό.

Το πρώτο επίπεδο βασανισμού με τη χρήση του τροχού ξεκινούσε με το δέσιμο των χεριών και των ποδιών του θύματος με γερά σχοινιά. Υποβαλλόταν σε ερωτήσεις και η άρνηση απάντησης είχε ως αποτέλεσμα το σταδιακό τέντωμα

ολόκληρου του σώματος με το τράβηγμα των σχοινιών. Με τον τρόπο αυτό οι μύες και οι αρθρώσεις του σώματος τεντώνονταν σε υπερβολικό βαθμό προκαλώντας αφόρητο πόνο. Όταν εξarthρώνονταν οι ώμοι, ο βασανιστής γνώριζε ότι αυτό ήταν το όριο του πρώτου επιπέδου. Το θύμα απομακρυνόταν από τον τροχό και αφήνονταν να αναρρώσει – ώστε να τοποθετηθεί ξανά στον τροχό στο μέλλον, με τη διαδικασία αυτή να επαναλαμβάνεται πολλές φορές.

Ενώ οι ώμοι εξarthρώνονται με ευκολία, το ίδιο δε συμβαίνει και με άλλες αρθρώσεις, όπως το γόνατο, το ισχίο και οι αγκώνες. Η εξάρθρωση αυτών ακριβώς των σημείων γινόταν στο δεύτερο επίπεδο. Αν το θύμα επιβίωνε μετά το βασανισμό αυτής της έντασης, το πιο πιθανό ήταν να έμενε μόνιμα ανάπηρο.

Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο του βασανισμού με τη χρήση του τροχού, οι λιγότερο ευλύγιστες αρθρώσεις του σώματος (μεταξύ αυτών και οι σπόνδυλοι) διαχωρίζονταν. Τέτοιου είδους τραύματα προκαλούσαν παράλυση και στη συνέχεια θάνατο.

*Θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των συσκευών wheel και rack, οι οποίες στα ελληνικά μεταφράζονται και οι δύο ως «τροχός».

ΒΡΟΧΟΣ (GARROTE)

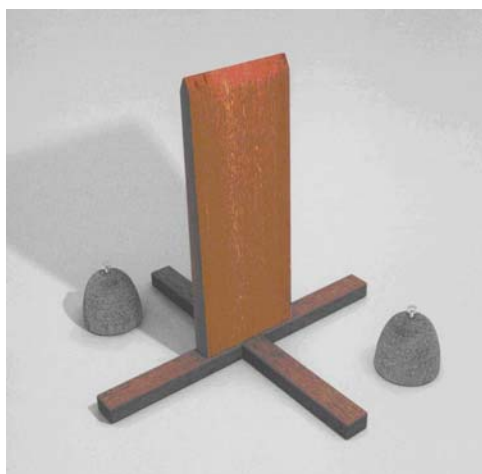
Πρόκειται για μια συσκευή η οποία χρησιμοποιήθηκε ευρέως για την εκτέλεση αιρετικών, αρνησίθηρσκων και ανθρωποκτόνων από τη ισπανική Ιερά Εξέταση και υπήρξε η επίσημη μέθοδος εκτέλεσης στην Ισπανία μέχρι και το δεύτερο μισό του 20^{ου} αι. Ήταν παρόμοιος με τον απαγχονισμό με τη διαφορά ότι το θύμα ακουμπούσε στο έδαφος και ο εκτελεστής έκανε όλη τη δουλειά αντί της βαρύτητας.

Αρχικά, ο εκτελεστής απλά στραγγάλιζε το θύμα με τη χρήση ενός σχοινιού. Μεταγενέστερα, αποτελούνταν από ένα σχοινί, ένα δοκάρι και ένα ρόπαλο. Ο καταδικασμένος τοποθετούταν στο δοκάρι, κοιτάζοντας προς τα έξω. Το σχοινί δενόταν γύρω από το λαιμό και το δοκάρι και το ρόπαλο χρησιμοποιούνταν για να τυλίγεται το σχοινί, σφίγγοντας ολοένα και περισσότερο το λαιμό του θύματος. Από αυτό το ρόπαλο (το οποίο ονομάζεται στα ισπανικά garrote) πήρε το όνομά της η συσκευή.

Σε μεταγενέστερες παραλλαγές της συσκευής προστέθηκε μια σανίδα πάνω στην οποία καθόταν το θύμα (αυτό φυσικά δεν έγινε για την άνεση του θύματος αλλά για τη διευκόλυνση της δουλειάς του εκτελεστή) και ένας δερμάτινος ή σιδερένιος ιμάντας ο οποίος αντικατέστησε το σχοινί. Σε άλλη εκδοχή της συσκευής είχε προστεθεί ένα σιδερένιο καρφί ή ξυράφι πάνω σε μια βίδα τοποθετημένα στο σημείο που βρισκόταν ο ιμάντας. Σε αυτή την εκδοχή, ο ιμάντας κρατούσε το λαιμό στη θέση του ενώ το καρφί ή το ξυράφι εισχωρούσε και τελικά απέκοπτε το νωτιαίο μυελό στο κάτω μέρος του κρανίου. Αυτή η μέθοδος ήταν περισσότερο επικίνδυνη και χρησιμοποιούνταν σε περιπτώσεις που πριν την εκτέλεση του θύματος ήταν απαραίτητος ο βασανισμός του. Η συγκεκριμένη συσκευή χρησιμοποιήθηκε ως ένας πιο ευσπλαχνικός τρόπος εκτέλεσης από την Ιερά Εξέταση.

SPANISH DONKEY

Η τοποθέτηση ενός ατόμου ώστε να κάθεται με τα πόδια σε διάσταση πάνω σε μια ξύλινη σανίδα ή μια πέτρινη σφήνα αποτελούσε μια ευρύτατα διαδεδομένη ποινή στα χωριά ολόκληρης της Ευρώπης.

Υπήρχαν διάφορες μορφές αυτής της συσκευής, με την απλούστερη να είναι ένα ευθύ κιγκλίδωμα πάνω στο οποίο τοποθετούταν το θύμα για να εκτεθεί στη χλεύη των θεατών. Με την εξέλιξη της ποινής προσέθεσαν βάρη στα πόδια του θύματος ή σε ορισμένες περιπτώσεις καρφιά ανάμεσα στα πόδια, αυξάνοντας τον πόνο.

Η ισπανική εκδοχή της συσκευής χρησιμοποιήθηκε από την ισπανική Ιερά Εξέταση. Το θύμα γυμνωνόταν και αναγκαζόταν να καθίσει με τα πόδια σε διάσταση πάνω σε μια αιχμηρή ξύλινη άκρη. Κατά τη διάρκεια του βασανισμού τοποθετούνταν βάρη γύρω από τα πόδια του θύματος, αυξάνοντας του συνολικό βάρος του σώματος πάνω στην ξύλινη άκρη.

ΤΟ ΑΧΛΑΔΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ (PEAR OF ANGUISH)

Αντικείμενο έντονης αντιπαράθεσης, το αχλάδι του πόνου δεν έχει πλήρως αποδειχθεί ότι έχει χρησιμοποιηθεί ως συσκευή βασανισμού. Η συσκευή αποτελείται από τέσσερα μεταλλικά φύλλα τα οποία περιβάλλουν μια κεντρική βίδα, προσομοιάζοντας σε μεγάλο βαθμό με ένα αχλάδι. Με την περιστροφή της βίδας, τα φύλλα της συσκευής ανοίγουν σταδιακά, επεκτείνοντας την περίμετρο της συσκευής.

Επιπρόσθετα εξογκώματα είναι δυνατό να έχουν προσκολληθεί στα φύλλα, αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα της συσκευής. Στη χρήση του, το αχλάδι εισέρχονταν στο στόμα, τον πρωκτό ή τον κόλπο και σιγά σιγά διαστέλλονταν. Στη συνέχεια ακολουθούσε ο ακρωτηριασμός του λαιμού, του εντέρου ή του τραχήλου της μήτρας.

Μερικές πηγές αναφέρουν ότι το αχλάδι χρησιμοποιούνταν κυρίως για να επιβάλλουν τη σιγή στους κρατούμενους – πιθανότατα από το να μιλούν καθώς το να βγάζουν κραυγές θα ήταν ακόμη δυνατό. Οι περισσότερες πηγές συμφωνούν στο ότι ως συσκευή βασανισμού ο τρόπος που χρησιμοποιούνταν εξαρτιόταν από το είδος του εγκλήματος. Σε αιρετικούς, ιεροκήρυκες χρησιμοποιούνταν στο στόμα, σε άνδρες ομοφυλόφιλους στον πρωκτό, σε γυναίκες που κρίνονταν ένοχες για ερωτική συνεύρεση με το Σατανά στον κόλπο.

Θεωρείται όμως ότι τέτοια εξειδικευμένα εργαλεία δεν ήταν απαραίτητα για βασανισμό. Ρόπαλα, μπουκάλια, χοντρά καλώδια καθώς και διάφορα άλλα εργαλεία έχουν χρησιμοποιηθεί για τέτοιου είδους επιθέσεις που περιλαμβάνουν όχι μόνο πόνο αλλά και εξευτελισμό του θύματος.

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΚΑΡΕΚΛΑ

Η ηλεκτρική καρέκλα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1890 στη Νέα Υόρκη μετά από εκτενείς έρευνες για την ανεύρεση μιας πιο ανθρώπινης μεθόδου εκτέλεσης από τον απαγχονισμό. Για την εκτέλεση με τη χρήση της ηλεκτρικής καρέκλας, ο κρατούμενος ξυρίζεται και τοποθετείται στην καρέκλα όπου δένεται στο στήθος, τη λεκάνη, τα χέρια και τα πόδια. Ένα μεταλλικό ηλεκτρόδιο με τη μορφή κασκέτου προσαρμόζεται πάνω στο κεφάλι του κρατούμενου, πάνω από ένα σφουγγάρι βρεγμένο με αλατόνερο. Το σφουγγάρι δεν θα πρέπει να είναι ούτε πολύ βρεγμένο, καθώς το αλατόνερο θα μειώσει το ηλεκτρικό ρεύμα, ούτε πολύ στεγνό, καθώς τότε θα έχει πολύ μεγάλη αντίσταση. Ένα επιπλέον ηλεκτρόδιο υγραίνεται με ένα αγωγίμο παχύρρευστο υγρό και τοποθετείται στο πόδι του κρατούμενου το οποίο έχει ξυριστεί για να μειώσει την αντίσταση στον ηλεκτρισμό. Στη συνέχεια καλύπτονται τα μάτια του κρατούμενου με ένα μαντήλι ή μια κουκούλα.

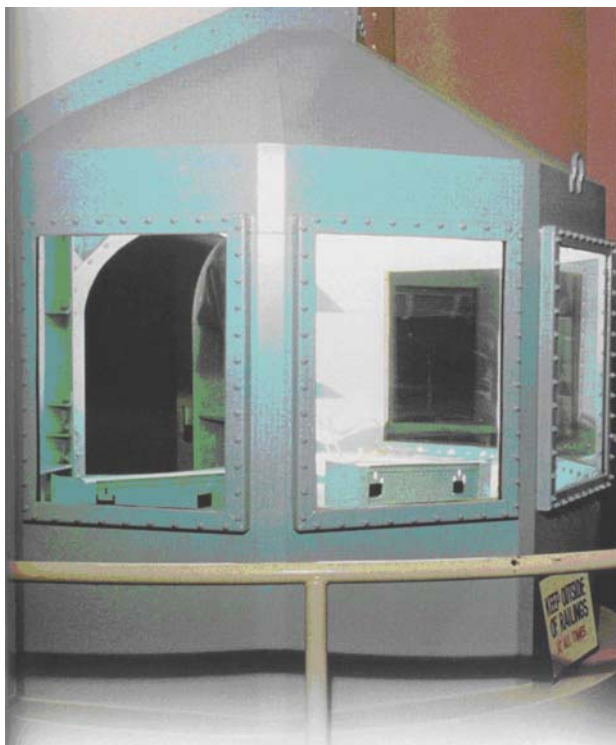
Όταν οι μάρτυρες - ανάμεσα στους οποίους βρίσκονται και γιατροί - αποσυρθούν στο δωμάτιο παρακολούθησης, ο διοικητής της φυλακής δίνει το σήμα στον εκτελεστή, ο οποίος τραβάει μια χειρολαβή ώστε να δοθεί η παροχή του ρεύματος. Έτσι, προκαλείται ηλεκτροσόκ 500 ως 2000 volts, το οποίο διαρκεί περίπου 30 δευτερόλεπτα και προκαλεί ένα έντονο τίναγμα του σώματος. Έπειτα η παροχή ρεύματος διακόπτεται και το σώμα του κρατούμενου φαίνεται να ηρεμεί. Οι

γιατροί περιμένουν μερικά λεπτά και στη συνέχεια ελέγχουν τους χτύπους της καρδιάς του. Αν η καρδιά συνεχίζει να χτυπάει, τότε προκαλείται ένα δεύτερο ηλεκτροσόκ και η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι να πεθάνει. Τα χέρια του κρατούμενου συχνά αρπάζουν την καρέκλα, όπως επίσης είναι δυνατόν να υπάρξουν απότομες μετακινήσεις των άκρων οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε εξαρθρώσεις. Οι ιστοί του σώματος διογκώνονται. Καπνός βγαίνει από το σώμα του κρατούμενου και υπάρχει η μυρωδιά του καμένου. Επίσης, εντοπίζονται εγκαύματα τρίτου βαθμού και μελανιές στα σημεία επαφής με τα ηλεκτρόδια ενώ στο δέρμα εμφανίζονται φουσκάλες.

ΘΑΛΑΜΟΣ ΑΕΡΙΩΝ

Η χρήση του αερίου του κυανιούχου άλατος έγινε για πρώτη φορά το 1924 στη Νεβάδα ως μια λύση για μια πιο εξανθρωπισμένη μέθοδο εκτέλεσης της θανατικής ποινής. Για την εκτέλεση αυτής της μεθόδου, ο κρατούμενος δένεται σε μια καρέκλα μέσα σε έναν αεροστεγή θάλαμο.

Κάτω από την καρέκλα βρίσκεται ένα δοχείο με θειικό οξύ. Συνήθως ένα στηθοσκόπιο τοποθετείται πάνω στο κρατούμενο ώστε ο γιατρός που βρίσκεται έξω από το θάλαμο να επιβεβαιώσει το θάνατο του. Όταν όλοι βγουν από το θάλαμο, το δωμάτιο σφραγίζεται. Στη συνέχεια, ο διοικητής της φυλακής δίνει το σήμα και ο εκτελεστής

απελευθερώνει κρυστάλλους νατρίου μέσα στο δοχείο. Αυτό δημιουργεί μια χημική αντίδραση με αποτέλεσμα να απελευθερώνεται κυανιούχο άλας στο θάλαμο. Στον κρατούμενο δίνεται η συμβουλή να παίρνει βαθιές ανάσες ώστε να επισπευσθεί η διαδικασία, όμως στην πραγματικότητα οι περισσότεροι κρατούμενοι προσπαθούν να κρατήσουν την αναπνοή τους. Το άτομο δεν χάνει αμέσως τις αισθήσεις του. Αντίθετα, φαίνεται να βιώνει πόνο και μεγάλο άγχος από την όλη διαδικασία. Στη συνέχεια, ένας αεραγωγός απορροφά το δηλητηριώδες αέριο από το θάλαμο και το πτώμα του κρατούμενου ψεκάζεται με αμμωνία ώστε να απομακρυνθούν όλα τα ίχνη του αερίου.

6. ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

Τα βασανιστήρια αποτέλεσαν για αιώνες ένα μέσο «νόμιμης απόδειξης» στην ποινική δίκη, το οποίο χρησιμοποιούνταν ευρέως στα νομικά συστήματα πολλών ευρωπαϊκών χωρών. Η νομική θεωρία προσπάθησε από τον 13^ο αιώνα να ρυθμίσει λεπτομερειακά και να περιορίσει τη χρήση των βασανιστηρίων. Οι νομικοί όριζαν το βασανισμό ως μέσο απόκτησης αποδείξεων για την ενοχή του κατηγορουμένου. Η πρόκληση σωματικού πόνου είχε σκοπό να αποσπασθεί μια ομολογία, να μαρτυρήσει ο ύποπτος εναντίον του εαυτού του.

Τα βασανιστήρια ως μέσο απόδειξης έπεσαν σταδιακά σε αχρησία τον 17^ο αιώνα και καταργήθηκαν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες ανάμεσα στο δεύτερο μισό του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Άλλοι συγγραφείς θεωρούσαν τα βασανιστήρια ως αναγκαίο κακό προκειμένου να τιμωρηθούν οι εγκληματίες και άλλοι τόνιζαν ότι ο βασανισμός είναι απάνθρωπος και δεν συμβάλλει στην καλή λειτουργία της ποινικής δικής.

Η κατάργηση του νόμιμου βασανισμού είναι, από κοινωνική άποψη, ένδειξη πολιτισμού, προόδου και ευαισθητοποίησης απέναντι στο πόνο και την κακή μεταχείριση. Από την άποψη της διαμόρφωσης της ποινικής δίκης, η κατάργηση των βασανιστηρίων αντιμετωπίζεται ως τελειοποίηση του συστήματος αποδείξεων.

Κατά τον Foucault, ο έλεγχος του σώματος του «εγκληματία» δεν είναι πλέον καθοριστικός. Η εξουσία ασκείται πάνω του λιγότερο με το φυσικό καταναγκασμό και περισσότερο με τη δράση πειθαρχικών θεσμών, δηλαδή με την ανάπτυξη μιας τεχνολογίας πειθάρχησης. Ο κατηγορούμενος πρέπει να θεωρείται αθώος μέχρι την απόδειξη της ενοχής του και τη συνακόλουθη επιβολή της ποινής. Αν ληφθεί ως αφετηρία η αρχή της αθωότητας, τότε δεν μπορεί να γίνουν αποδεκτά τα

βασανιστήρια, αφού ο βασανισμός έχει το χαρακτήρα ποινής και προϋποθέτει μια διαφορετική σύλληψη της αλήθειας γύρω από την ενοχή.

Το τέλος της ποινικής βαρβαρότητας και αυθαιρεσίας διαμορφώνεται μέσα από την επιρροή των φιλοσόφων του Διαφωτισμού και τη συνακόλουθη ιδεολογία της ατομικής ελευθερίας που αναπτύσσεται. Ο ορθολογισμός μαζί με τον ανθρωπισμό θα σηματοδοτήσουν την απαρχή μιας ρήξης με την προηγούμενη τάξη των πραγμάτων και θα οδηγήσουν στη γέννηση της φυλακής (Τσαλίκोगλου, 1996, σ. 159).

Η διαδικασία κατάργησης των βασανιστηρίων συνδέεται με μια σειρά αλλαγών που πραγματοποιούνται στην Ευρώπη του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα. Πρόκειται κυρίως για τον ριζικό μετασχηματισμό πολλών επιστημονικών κλάδων και για τις συνέπειες που έχει η οικοδόμηση καπιταλιστικών κοινωνιών στην Ευρώπη. Στο «κοινό δίκαιο» ο εγκληματίας αντιμετωπίζεται (και) ως αμαρτωλός. Κυριαρχεί η λειτουργική σύγχυση εγκλήματος και αμαρτήματος και γι' αυτό στην ποινική διαδικασία συναντούμε διαρκώς θρησκευτικές έννοιες και αναφορές. Για τους Διαφωτιστές, το δίκαιο του Παλιού Καθεστώτος δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της καλής κοινωνική οργάνωσης, διότι δεν τηρεί τις (νέες) αρχές της ορθολογικότητας: ελευθερία, αυτονομία του ατόμου, προβάδισμα του ορθού λόγου απέναντι στις αυθεντίες.

Επιδιώκεται έτσι να δοθεί στο δίκαιο μια «αυστηρή» μορφή, να επιτευχθεί η συστηματοποίηση του και να περιορισθεί η εξουσία των κρατικών οργάνων με την αναγνώριση δικαιωμάτων και εγγυήσεων στο άτομο. Οι νομικοί κανόνες πρέπει να είναι σαφείς, σύντομοι, συγκεκριμένοι και πάγιοι. Ότι δεν αναφέρεται ρητά στο νόμο δεν υφίσταται νομικά. Γι' αυτό προβάλλεται το αίτημα της κωδικοποίησης των νομικών κανόνων σε συστηματικά οργανωμένα σύνολα νόμων. Προβάλλεται ο

ισχυρισμός ότι οι νόμοι του Παλιού Καθεστώτος δεν καθορίζουν με σαφή τρόπο τα εγκλήματα, καλύπτουν την αυθαιρεσία του δικαστή, τιμωρούν ως αδικήματα πράξεις που δε βλάπτουν στο ελάχιστο την κοινωνία και προβλέπουν ποινές εντελώς ανορθολογικές.

Στο Μεσαίωνα και στους Νεότερους χρόνους δεν υπήρχαν «ισχύοντες» νομικοί κανόνες με την έννοια της θέσπισης τους από ένα πολιτικό όργανο. Το δίκαιο βασιζόταν στη θεωρητική επεξεργασία στοιχείων του ρωμαϊκού δικαίου, στη Βίβλο και σε πατερικά κείμενα, σε αποφάσεις εκκλησιαστικών οργάνων και στα τοπικά έθιμα. Οι Ηγεμόνες νομοθετούσαν περιορισμένα και αποσπασματικά και πάντως οι αποφάσεις τους εντάσσονταν στο «κλίμα» του κοινού δικαίου. Αυτός ο τρόπος διαμόρφωσης του ποινικού δικαίου τέθηκε σε αμφισβήτηση από τους νομικούς του Διαφωτισμού. Γίνεται έτσι λόγος για την αρχή της νομιμότητας: μόνο οι γραπτοί, σαφείς και σταθεροί νόμοι μπορεί να καθορίζουν τα εγκλήματα και τις απειλούμενες ποινές.

Η ελεύθερη εκτίμηση του δικαστή για την πορεία της δίκης και την ποινή δεν θεωρείται πλέον αποδεκτή. Το ίδιο ισχύει και για την ερμηνεία του νόμου η οποία, σύμφωνα με τους Διαφωτιστές, δεν πρέπει να επαφίεται στο δικαστή ή στη θεωρία, αλλά επίσης ανήκει στο νομοθέτη και εξασφαλίζεται ιδίως με τη σαφήνεια των νόμων. Η δικαστική εξουσία πρέπει να περιορίζεται στην πιστή εφαρμογή των νόμων, να είναι ανεξάρτητη από τη νομοθέτηση και γενικότερα από την άσκηση κυριαρχίας εκ μέρους του ηγεμόνα.

Σύμφωνα με την αντίληψη του Παλιού Καθεστώτος, τα εγκλήματα και οι ποινές, τα αμαρτήματα και τα μέσα μετάνοιας δεν προκύπτουν από επιταγές μιας πολιτικής βούλησης. Είναι ένα πολιτιστικό προϊόν που βασίζεται στην προαναφερθείσα λειτουργική σύγχυση αμαρτήματος και εγκλήματος. Η διαφωτιστική

ποινική μεταρρύθμιση έρχεται σε πλήρη ρήξη με αυτή την αντίληψη. Το έγκλημα θεωρείται «κακό» διότι βλάπτει την κοινωνία και όχι για ηθικοθρησκευτικούς λόγους οι οποίοι θεωρούνται πλέον εξωτερικοί προς τη νομική ρύθμιση. Η δικαιολόγηση της ποινής βασίζεται πλέον στον ωφελιμιστικό τρόπο σκέψης. Η συμβολική ισχύς της τιμώρησης δεν εντοπίζεται στην «κάθαρση» του ατόμου (και κατ' επέκταση της κοινωνίας) από μια ενοχή μέσα από τον ακρωτηριασμό ή την κακομεταχείριση του σώματος. Και η εκτέλεση της ποινής παύει να είναι δημόσια και «πανηγυρική», δηλαδή παύει να αποτελεί στιγμή συμβολικής επίδειξης της απόλυτης εξουσίας του Ηγεμόνα. Στη μεσαιωνική περίοδο οι σκληρές ποινές νομιμοποιήθηκαν από το κύρος της καθολικής εκκλησίας. Η έννοια του εγκληματία ταυτίζεται απόλυτα με εκείνη του αμαρτωλού, του παραβάτη του θεϊκού λόγου, Στόχος της ποινής είναι η κάθαρση του αμαρτωλού και ο παραδειγματισμός των άλλων. Κύριος στόχος όμως είναι η επισφράγιση της εξουσίας (είτε της θρησκευτικής είτε της πολιτικής) απέναντι στην οποία ο δράστης τόλμησε να αντιταχθεί (Τσαλίκोगλου, 1996, σ. 158).

Η θεωρητική θεμελίωση της ποινής, που για πρώτη φορά τώρα επιχειρείται από τους Διαφωτιστές, έρχεται σε πλήρη ρήξη με την μακράιωνα πρακτική του ποινικού κολασμού. Η ανθρωπιστική και ορθολογική μεταχείριση του εγκληματία γίνεται ο βασικός στόχος των Διαφωτιστών. Το αίτημα της απονομής δικαιότερης και μετριοπαθέστερης δικαιοσύνης, καθώς και η αυτονόμηση του Δικαίου από τη θρησκεία και την ηθική, προβάλλουν επιτακτικά στον ορίζοντα (Τσαλίκोगλου, 1996, σ. 160).

Κυρίως τα έργα του Rousseau και του Montesquieu σημειώνουν τον τερματισμό μιας θεοκρατικής αντίληψης των σχέσεων μονάρχη – υπηκόων, βάσει της οποίας ολόκληρη η τιμωρητική διαδικασία ήταν απλώς μέσο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του μονάρχη και τη διατήρηση της εξουσίας του. Ο Μπεκαρία στο

έργο του «Περί των εγκλημάτων και ποινών» καταδικάζει αυστηρά την αυθαιρεσία και σκληρότητα των ηγεμόνων και την καταπάτηση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τις απάνθρωπες ποινές και τα βασανιστήρια και θέτει ως βασικές αρχές, από τη μια μεριά τον επακριβή καθορισμό των αξιόποινων πράξεων και της όλης ποινικής διαδικασίας από το νόμο, και από την άλλη, για την ποινή, την αρχή ότι για να μην αποτελεί βία που ασκούν ένας ή περισσότεροι εναντίον του πολίτη, πρέπει η ποινή να είναι δημόσια, ταχεία, αναγκαία, η ελάχιστη που οι περιστάσεις υπαγορεύουν, ανάλογη προς το αδίκημα και καθορισμένη από τους νόμους (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σ. 70-77). Επιδίωξη του Μπεκαρία είναι η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την αυθαιρεσία των φορέων της εξουσίας (Τσαλίκोगλου, 1996, σ. 161).

Το «παλιό» δίκαιο χαρακτηρίζεται από «λογική» και ορθολογικότητα εντελώς διαφορετικές από εκείνες που ενέπνεαν τους μεταρρυθμιστές του Διαφωτισμού. Μια από τις κριτικές των Διαφωτιστών στο ποινικό δίκαιο αφορούσε την άνιση μεταχείριση των ατόμων ανάλογα με την κοινωνική τους θέση. Προβλήθηκε έτσι το αίτημα της νομικής ισότητας απέναντι στον νόμο, προκειμένου να αρθεί η «αδικία». Η έννοια της ισότητας που χρησιμοποιούσαν οι Διαφωτιστές ήταν άγνωστη στους ανθρώπους προηγούμενων κοινωνιών και άρα το δίκαιο δεν παραβίαζε, αλλά απλά αντανakλούσε κυρίαρχες πρακτικές.

Οι Διαφωτιστές επιδιώκουν αντίθετα την απαρέγκλιτη εφαρμογή των ποινικών κανόνων και την «εσωτερικεύσή» τους από τους πολίτες. Αυτό συνδέεται με τη διατύπωση και εφαρμογή γενικών αρχών, όπως η ισότητα και η αναλογικότητα μεταξύ της ποινής και εγκλήματος. Η ισότητα αποβλέπει στην επιβολή της ίδιας ποινής για όλους όταν το έγκλημα είναι το ίδιο. Η αναλογικότητα επιδιώκει τη διαφοροποίηση των εγκλημάτων ανάλογα με τη βαρύτητά τους. Διατυπώνουν και μια

σειρά σκέψεων για τη μεταρρύθμιση της ποινικής δίκης. Ως μέσο δίωξης και επιβολής ποινής, η ποινική δίκη συνιστά απειλή για την ελευθερία του υποκειμένου. Γι' αυτό πρέπει να τεθούν ισχυροί περιορισμοί στις εξουσίες του δικαστή.

Το «παλιό» σύστημα των νόμιμων αποδείξεων βασιζόταν στο ότι το δίκαιο καθόριζε το βαθμό αλήθειας που χαρακτήριζε κάθε αποδεικτικό μέσο. Βασικό κανόνα αποτελεί το ότι ο δικαστής δεν κρίνει την ενοχή ή την αθωότητα με βάση μια «ψυχολογική» εκτίμηση, αλλά ακολουθεί ένα προκαθορισμένο σύστημα «αξίας» αποδείξεων. Σ' αυτό το σύστημα οι αποδείξεις δεν συλλέγονται για να κριθεί στο τέλος της δίκης αν ο κατηγορούμενος είναι ένοχος ή όχι. Αυτή η σταδιακή οικοδόμηση της ενοχής του κατηγορουμένου συνδέεται με τη λειτουργία των βασανιστηρίων. Εκτός από μέσο αναζήτησης της «αλήθειας», ο βασανισμός έχει μια πλευρά τιμώρησης, η οποία δικαιολογείται από την αντίληψη για τη βαθμιαία ενοχή.

Οι Διαφωτιστές υποστηρίζουν ότι ο κατηγορούμενος θεωρείται πλέον αθώος μέχρι την απόδειξη του αντιθέτου και ότι αυτή η απόδειξη δεν πρέπει να δοθεί με έναν «αριθμητικό» υπολογισμό. Ο δικαστής πρέπει να εκτιμήσει τις διάφορες ενδείξεις και να κρίνει συνολικά την ενοχή. Σ' αυτό συμβάλλει η αναγνώριση σαφών δικαιωμάτων υπεράσπισης στον κατηγορούμενο και η εφαρμογή ενός συστήματος που διαχωρίζει την απαγγελία κατηγορίας και την αναζήτηση των αποδείξεων από την κρίση του δικαστή. Ο δικαστής αποκτά την ελευθερία εκτίμησης των αποδείξεων. Στο νέο σύστημα η ομολογία γενικά χάνει τη σημασία της. Ο κατηγορούμενος όχι μόνο δεν πιέζεται με σωματικό πόνο να ομολογήσει, αλλά και έχει γενικά το δικαίωμα της μη αυτοκατηγορίας.

Οι νομικοί του Διαφωτισμού αμφισβητούν και δύο άλλα χαρακτηριστικά του ποινικού συστήματος στο Παλιό Καθεστώς. Την περιορισμένη εμβέλεια της εφαρμογής του στην πράξη και τη μεγάλη σημασία της άφεσης των ποινών με χάρη

του Ηγεμόνα. Όσον αφορά τα νόμιμα βασανιστήρια, οι Διαφωτιστές ασκούν σκληρότατη κριτική χωρίς να προσθέτουν νέα επιχειρήματα εναντίον της χρήσης του βασανισμού ως αποδεικτικού μέσου. Η «βαρβαρότητα», η «αναποτελεσματικότητα» και η «έλλειψη νομιμοποίησης» είναι στοιχεία κριτικής για τα βασανιστήρια που συναντώνται ήδη στους νομικούς του «κοινού δικαίου».

Οι Διαφωτιστές θεμελιώνουν την κριτική τους σε επιχειρήματα συγγραφέων του 17^{ου} αιώνα, οι οποίοι επέκριναν συστηματικά τα βασανιστήρια, χωρίς ωστόσο να προτείνουν την κατάργησή τους. Εκείνο που αλλάζει στους Διαφωτιστές δεν είναι η ουσία, αλλά η δομή της επιχειρηματολογίας: η αναφορά σε γενικές αρχές, σε αντίθεση με την περιπτωσιολογία των συγγραφέων του «κοινού δικαίου». Προτείνουν την κατάργηση ολόκληρου του «παλιού» συστήματος ποινικής τιμώρησης. Έτσι η νέα κριτική στα βασανιστήρια εντάσσεται σε μια διαφορετική αντίληψη για τις λειτουργίες της τιμώρησης: στην εκκοσμίκευση της ηθικής και του δικαίου, δηλαδή στον αποχωρισμό τους από τη θεολογία. Η «βάρβαρη» αντίδραση δίνει τη θέση της στην «ηπιότητα» ενός μεθοδικού ελέγχου. Ότι εμφανίζεται δηλαδή ως πρόοδος και «ανθρωπισμός» δεν είναι παρά μια διαφορετικά οργανωμένη οικονομία της εξουσίας τιμώρησης.

Η γέννηση της φυλακής σαν χώρος εκτέλεσης της ποινής τοποθετείται στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Η έλευση της οριοθετεί το τέλος των σκληρών σωματικών ποινών και την έλευση μιας σύγχρονης, εξελιγμένης και κυρίως «ανθρωπιστικής» εποχής. Η κοινωνία πριν από τη φυλακή ήταν μια κραυγαλέα τιμωρητική κοινωνία, αμείλικτη και βάρβαρη στην πάταξη της εγκληματικότητας (Τσαλίκोगλου, 1996, σ. 156-157).

Η σταδιακή εξαφάνιση των βασανιστηρίων και γενικότερα των σωματικών ποινών από τους ποινικούς κώδικες των αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χωρών της

εποχής εκείνης αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα, για την ερμηνεία του οποίου δεν είναι αρκετή η αυτάρκης ικανοποίηση των φιλοσόφων και των ιστορικών του Διαφωτισμού και γενικά των δογματικών του φυσικού δικαίου. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι αντικατοπτρίζει μια αλληλουχία μεταβολών που έλαβαν χώρα σε διάφορους τομείς του νόμου και της ζωής, στις οποίες συμμετείχε κατά κύριο λόγο η αλλαγή του τρόπου παραγωγής, η οποία με τη σειρά της έδωσε νέα αξία στο σώμα του ανθρώπου, τονίζοντας την αξιοπρέπεια του και καθιστώντας την απαραίτητη (Σιμιτσής, 1996, σ. 46-47).

Η αλλαγή των κοινωνικο-οικονομικών όρων ανάπτυξης, η ανακάλυψη νέων εδαφών στην Αμερική και η συνακόλουθη οικονομική ευρωπαϊκή ακμή θα μεταποιήσουν ριζικά το στόχο αλλά και τον τρόπο εκτέλεσης της ποινής. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ποινή αποκτά μια κοινωνικο-οικονομική χροιά. Όχι η τιμωρία αλλά η εργασία γίνεται πλέον το ύστατο μέσο αναμόρφωσης. Μέσα από την εργασία ο εγκληματίας θα εξιλεωθεί. Παράλληλα θα γίνει παραγωγικός και θα αποκτήσει μια απρόσμενη χρηστική αξία. Η αύξηση της παραγωγής, άμεσο αποτέλεσμα της βιομηχανικής ανάπτυξης, απαιτεί φθηνότερα και περισσότερα εργατικά χέρια. Η εκμετάλλευση της εργασίας των καταδίκων θεωρείται ότι είναι προσφορότερη από την εξόντωση τους (Τσαλίκoglou, 1996, σ. 159).

7. ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ, ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Η χρήση των βασανιστηρίων σήμερα αντιμετωπίζεται με την ομόφωνη και συνεχώς εντεινόμενη διεθνή τους καταδίκη. Τα Ηνωμένα Έθνη και πολλές περιφερειακές διακυβερνητικές οργανώσεις έχουν απαγορεύσει οριστικά τα βασανιστήρια στο διεθνές δίκαιο. Έχουν δημιουργήσει σώματα που ασχολούνται με καταγγελίες για βασανιστήρια και άλλες κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολλές διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις μεταξύ των οποίων και η Διεθνής Αμνηστία, συγκέντρωσαν, ανάλυσαν και δημοσίευσαν πληροφορίες για τα βασανιστήρια σαν ένα μέρος μιας παγκόσμιας προσπάθειας για να βοηθήσουν τα θύματα και τις ομάδες θυμάτων και να πείσουν τις κυβερνήσεις να καταργήσουν τα βασανιστήρια.

Η διατύπωση «απαγορεύονται τα βασανιστήρια και άλλοι τρόποι σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε διεθνή Πράξη στο άρθρο 5 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (1948). Για τη φύση και το χαρακτήρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από νομική σκοπιά έχει διεξαχθεί πλήθος συζητήσεων. Σύμφωνα πάντως με τη Διακήρυξη της Τεχεράνης το 1968 «... η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί μια κοινή αντίληψη των λαών σχετικά με τα αναφαίρετα και απαραβίαστα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας και συνιστά μια υποχρέωση για τα μέλη της διεθνούς κοινότητας» (Σιμιτσή, 1996, σ. 60). Η Διακήρυξη εστιάζει στις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες. Περιέχει βέβαια και διατάξεις περί οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Η πρώτη κατηγορία καλύπτεται από τα άρθρα 1-21 ενώ

στο άρθρο 5 αναφέρεται η απαγόρευση των βασανιστηρίων, της σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης (Ρούκουνας, 1995, σ. 72).

Διατάξεις που απαγορεύουν ρητά τα βασανιστήρια και άλλους τρόπους ανάρμοστης μεταχείρισης περιέχονται και στις τέσσερις συμβάσεις τις Γενεύης, της 12^{ης} Αυγούστου 1949 και στα δύο Πρόσθετα Πρωτόκολλα, της 8^{ης} Ιουνίου 1977, που τις συμπληρώνουν.

Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων κακομεταχείρισης περιλαμβάνεται κατ' αρχάς στις διεθνείς συμβάσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οικουμενικού και περιφερειακού χαρακτήρα. Αυτές, κατά τη σειρά υιοθέτησής τους, είναι η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (1950), το «Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα» (1966), η «Αμερικανική Σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου» (1978) και ο «Αφρικανικός Χάρτης για τα δικαιώματα του ανθρώπου και των λαών» (1994).

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και τέθηκε σε ισχύ το Σεπτέμβριο του 1953. Περιλαμβάνει 59 άρθρα και συμπληρώνεται από 14 πρωτόκολλα. Πρωταρχικός στόχος ήταν να λάβει τα πρώτα κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση της συλλογικής εγγύησης ορισμένων δικαιωμάτων που αναφέρονται στην Οικουμενική Διακήρυξη (Gomien, Harris & Zwaak, 2001, σ. 42). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί μια διεθνή πολυμερή σύμβαση με ιδιαίτερη σημασία. Και αυτό γιατί όχι μόνο εξαγγέλλεται μια σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών αλλά προβλέπονται τα όργανα και οι διαδικασίες εκείνες που είναι απαραίτητες για την προστασία αυτών των δικαιωμάτων (Μαγγανός & Καρατζά, 2002, σ. 19).

Στο άρθρο 3 καθιερώνεται η απόλυτη και ανεξάριετη απαγόρευση των βασανιστηρίων για τη διαφύλαξη της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου: «Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβληθεί σε βασανισμούς ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές μεταχειρίσεις ή ποινές». Βασανιστήρια ή κακομεταχείριση ή ευτελισμός ανθρώπου δε συγχωρείται ούτε σε περιπτώσεις κινδύνου, κρίσεων ή πολέμων, ούτε σε βάρος υπόπτου ή ανακρινόμενου για οποιοδήποτε έγκλημα, ούτε αν προηγήθηκε εγκληματική ή προκλητική δράση ή συμπεριφορά του. «Βασανιστήριο» αποτελεί κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου «κάθε απάνθρωπη μεταχείριση που προκαλείται ηθελημένα και προξενεί πολύ σοβαρό και άγριο πόνο» (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, 2006, σ. 40). Το άρθρο 3 της Σύμβασης απαγορεύει τα βασανιστήρια, τις απάνθρωπες ποινές ή την απάνθρωπη μεταχείριση και τις εξευτελιστικές ποινές ή την εξευτελιστική μεταχείριση του ανθρώπου. Μεταξύ αυτών των τριών απαγορεύσεων υφίσταται, όπως έκρινε το Δικαστήριο, μια ιεραρχία μειούμενης σοβαρότητας, ξεκινώντας από την πιο σοβαρή προσβολή, τα βασανιστήρια, μέχρι την λιγότερη τις εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση (Σαρμάς, 1998, σ. 85).

Μεταξύ των συμφωνιών που απαγορεύουν τα βασανιστήρια είναι και το Διεθνές Σύμφωνο περί Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων που υιοθετήθηκε το 1966 και άρχισε να ισχύει το 1976 αφού το επικύρωσαν ή προσχώρησαν σε αυτό 35 κράτη μέλη. Η σπουδαιότητα του Συμφώνου αυτού έγκειται όχι μόνο στην ευρύτητα των προτύπων κανόνων για τα συγκεκριμένα ανθρώπινα δικαιώματα που επεξεργάζεται, αλλά και στο γεγονός ότι δεσμεύει νομικά τα κράτη που το επικυρώνουν (Διεθνής Αμνηστία, 1984, σ. 38). Με το άρθρο 28 προβλέφθηκε η σύσταση Επιτροπής για το έλεγχο της εφαρμογής του Διεθνούς Συμφώνου, η οποία άρχισε να λειτουργεί από το 1977. Οι διαδικασίες που προβλέπονται για τον έλεγχο

της εφαρμογής είναι η εξέταση των εκθέσεων που υποβάλλουν τα συμβαλλόμενα κράτη, η εξέταση διακρατικών αναφορών και η εξέταση ατομικών αναφορών (Μπουρλογιάννη-Βράιλα, 2004, σ. 17-18).

Η απαγόρευση των βασανιστηρίων περιλαμβάνεται ακόμη σε διεθνείς πράξεις που απαγορεύουν τα βασανιστήρια ρητά μεν πλην όμως όχι καθ' εαυτά αλλά σε συνδυασμό με τα δικαιώματα που αποσκοπήθηκε πρωτευόντως να προστατέψουν, δηλαδή σε όλως εξειδικευμένες περιπτώσεις. Οι πράξεις αυτές είναι η «Σύμβαση για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας», η «Συμπληρωματική Σύμβαση σχετική προς την κατάργηση της δουλείας, της εμπορίας των δούλων και παρεμφερών προς την δουλεία θεσμών και πράξεων ή συνηθειών», η «Διεθνής Σύμβαση περί κατάργησης κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων», η «Διεθνής Σύμβαση για την καταστολή και τιμωρία του εγκλήματος του अपαρτχάιντ» και η «Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού».

Εκτός από όλες αυτές τις διεθνείς συμβατικές πράξεις, έχουν επιπλέον υιοθετηθεί τρεις ειδικές διεθνείς συμβάσεις για την προστασία από τα βασανιστήρια και τους άλλους τρόπους κακομεταχείρισης ή για την πρόληψη τους. Πρόκειται για τη «Διεθνή Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», για την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» και για την «Διαμερικανική Σύμβαση για την πρόληψη και τιμωρία των βασανιστηρίων».

Στις 10 Δεκεμβρίου 1984 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών άνοιξε για υπογραφή και επικύρωση από όλα τα κράτη τη «Διεθνή Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» και στις 26 Ιουνίου 1987 τέθηκε σε ισχύ. Η «Διεθνής

Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» διαιρείται σε τρία μέρη και το Προοίμιο. Στο πρώτο μέρος της περιλαμβάνονται οι διατάξεις ουσιαστικού χαρακτήρα, με τις οποίες θέτονται ρητά οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών. Στο δεύτερο μέρος οι διατάξεις που αφορούν τη θεσμοθέτηση, την οργάνωση και τη λειτουργία του μηχανισμού εφαρμογής. Και στο τρίτο μέρος οι μεταβατικές και διαδικαστικού χαρακτήρα ρυθμίσεις.

Κατά το άρθρο 1 της Σύμβασης, ο όρος βασανιστήρια σημαίνει κάθε πράξη με την οποία εκ προθέσεως επιβάλλεται από δημόσιο λειτουργό ή άλλο πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή από πρόσωπο που ενεργεί με τη συναίνεση ή την ανοχή τους, έντονη σωματική ή ψυχική οδύνη ή κάνει ένα πρόσωπο να υποφέρει έντονα με σκοπό ιδίως να αποσπασθεί από το θύμα ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορία ή ομολογία, να τιμωρηθεί το θύμα για πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο διαπράξεως, να εκφοβισθεί ή να καταναγκαστεί αυτό ή τρίτο πρόσωπο σε ορισμένη ενέργεια και τέλος για άλλο λόγο που βασίζεται σε οποιαδήποτε μορφή διάκρισης (Ρούκουνας, 1995, σ. 260-261).

Με τη Διεθνή Σύμβαση προβλέφθηκε και η λειτουργία της Επιτροπής κατά των βασανιστηρίων. Η Επιτροπή αυτή είναι 10μελής, απαρτιζόμενη από εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ειδίκευσης στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι οποίοι μετέχουν υπό την προσωπική τους ιδιότητα, εκλεγμένοι για τέσσερα χρόνια και με δυνατότητα επανεκλογής. Η Επιτροπή σχηματίζεται ως πολυλειτουργικό όργανο με πολλαπλές αρμοδιότητες. Λειτουργεί ως μηχανισμός εξέτασης εκθέσεων που υποβάλλουν περιοδικά τα κράτη, ως μηχανισμός αυτεπάγγελτης διεξαγωγής ερευνών και ως μηχανισμός εξέτασης διακρατικών ή ατομικών προσφυγών.

Η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» τέθηκε σε ισχύ στις 2 Φεβρουαρίου 1989. Αποτελείται από το Προοίμιο, 23 άρθρα εντασσόμενα σε τέσσερα Κεφάλαια και από το Παράρτημα. Με τα άρθρα του πρώτου Κεφαλαίου (1-3) εγκαθιδρύεται ο μηχανισμός εφαρμογής της Σύμβασης, και συγκεκριμένα η «Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», και ορίζονται οι υποχρεώσεις των κρατών μερών έναντι αυτής. Με τα άρθρα του δευτέρου Κεφαλαίου (4-6) ρυθμίζονται η σύνθεση και η λειτουργία της Επιτροπής ενώ με τα άρθρα του τρίτου Κεφαλαίου (7-14) προβλέπεται ο τρόπος εκτέλεσης των καθηκόντων και των λειτουργιών της. Ακόμη με το τέταρτο Κεφάλαιο (15-23) ρυθμίζονται τα διαδικαστικά ζητήματα σχετικά με την προσχώρηση ή την αποχώρηση των κρατών μερών από τη Σύμβαση αλλά και τα πολύ σημαντικά θέματα της απαγόρευσης διατύπωσης επιφυλάξεων ως προς αυτήν και της σχέσης της με τα όργανα της «Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου». Τέλος, με το Παράρτημα αναγνωρίζονται από τα κράτη μέρη διάφορα προνόμια και ασυλίες στα μέλη της Επιτροπής.

Με την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας» εγκαθιδρύεται στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης ένας μη δικαστικός μηχανισμός που θα εξετάζει την κατάσταση των στερουμένων την ελευθερία τους προσώπων στα κράτη μέρη, ώστε να αποτραπεί κάθε ενδεχόμενο ή δυνατότητα να υποστούν βασανιστήρια ή οποιαδήποτε απαγορευμένη κακομεταχείριση. Πρόκειται για ένα μηχανισμό επιθεώρησης, επίβλεψης και παροχής συμβουλών. Με αυτόν θα επιθεωρούνται και θα επιβλέπονται κυρίως δια των επισκέψεων τα μέρη όπου

διάφορα άτομα κρατούνται έγκλειστα ύστερα από απόφαση δημόσιας αρχής. Δεν επιλαμβάνεται προσφύγων, δεν επιλύει διαφορές, δεν επιβάλλει κυρώσεις ποινικού, διοικητικού ή αστικού χαρακτήρα. Ο μηχανισμός αυτός, λειτουργώντας κυρίως με το σύστημα των επισκέψεων σε οποιοδήποτε μέρος κράτησης και την εν συνεχεία παροχή συμβούλων και υποδείξεων προς τις αρχές του σχετιζόμενου κράτους, συνετέλεσε στην αποτελεσματικότερη διασφάλιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του ανθρώπου, προωθώντας την επιθυμητή αλληλεγγύη σε διεθνές επίπεδο.

Αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η πρόληψη. Η λειτουργία της συνίσταται στη συλλογή πληροφοριών, στη θεμελίωση πραγματικών περιστατικών και στην παροχή συστάσεων. Απαρτίζεται από τόσα μέλη όσα και τα κράτη μέρη στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση τα οποία επιλέγονται μεταξύ προσώπων υψηλού ηθικού χαρακτήρα, γνωστών για το κύρος τους στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή με επαγγελματική πείρα σε τομείς που καλύπτονται από τη Σύμβαση αυτή. Τα μέλη υπηρετούν τετραετή θητεία, ανανεώσιμη δύο φορές.

Η «Διαμερικανική Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων» υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών κατά τη 15^η τακτική Σύνοδο, που έλαβε χώρα στις 9 Δεκεμβρίου 1985 στην Κολομβία και τέθηκε σε ισχύ από τις 28 Φεβρουαρίου 1987. Σχεδιάστηκε κυρίως για να προσφέρει μια εναλλακτική δυνατότητα σε εκείνα τα κράτη του Οργανισμού Αμερικανικών κρατών, τα οποία ίσως να μην επιθυμούσαν ή να μην τολμούσαν να γίνουν μέρη στην αντίστοιχη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών. Αυτή η τοπική ιδιαιτερότητα χρωματίζει έντονα την Διαμερικανική Σύμβαση για την πρόληψη των βασανιστηρίων και εκδηλώνεται στην παντελή έλλειψη πρόβλεψης για μηχανισμό εφαρμογής της. Κατά τα άλλα οι υπόλοιπες, ουσιαστικού χαρακτήρα, διατάξεις της Σύμβασης αυτής παρουσιάζουν, με μικρές μόνον και μάλλον επουσιώδεις αποκλίσεις, έντονη

ομοιότητα με τις διατάξεις της «Διεθνούς Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας».

Ο ορισμός της «Διαμερικανικής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων» για τα βασανιστήρια είναι παρόμοιος, ίσως κάπως ευρύτερος εκείνου της «Διεθνούς Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας». Σύμφωνα με την πρώτη ως βασανιστήριο νοείται κάθε σκόπιμη πράξη, με την οποία σωματικός ή ψυχικός πόνος ή «οδύνη» επιβάλλονται σε κάποιο πρόσωπο για σκοπούς εγκληματολογικής ανακρίσεως, ως μέσον εκφοβισμού, ως προσωπική τιμωρία, ως προληπτικό μέτρο, ως ποινή ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Ως βασανιστήριο ακόμη νοείται η χρήση σε βάρος ενός προσώπου μεθόδων που αποσκοπούν να εκμηδενίσουν την προσωπικότητα του θύματος ή να ελαττώσουν τις σωματικές ή πνευματικές του ικανότητες, ακόμη και αν δεν προκαλούν σωματικό πόνο ή ψυχική αγωνία (Σιμιτσή, 1996, σ. 111).

Εκτός από τα πρότυπα που καθιερώνονται από συμβατικές διεθνείς πράξεις, ιδιαίτερης σημασίας είναι και τα πρότυπα που προέρχονται από πράξεις των οικουμενικών ή και των περιφερειακών διεθνών οργανισμών χωρίς δεσμευτικό χαρακτήρα. Το 1975 τα Ηνωμένα Έθνη υιοθέτησαν την «Διακήρυξη κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας». Το γεγονός ότι η αποδοχή της Διακήρυξης κατά των βασανιστηρίων με ψηφοφορία δια βοής, έγινε σε εποχή που τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. ήταν 144 σε σύγκριση με τα 56 που ήταν την εποχή που υιοθετήθηκε η Οικουμενική Διακήρυξη, δίνει πρόσθετο βάρος στην αξίωση για παγκόσμια εφαρμογή της απαγόρευσης των βασανιστηρίων (Διεθνής Αμνηστία, 1984, σ. 38). Συγκρίνοντας τον ορισμό των βασανιστηρίων στον οποίο προβαίνει η Διακήρυξη με

εκείνον της «Διεθνούς Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», διαπιστώνεται ότι ο πρώτος είναι ευρύτερος του δεύτερου. Η διατύπωση της Διακήρυξης προσδίνει βαρύτητα και στους άλλους – πλην βασανιστηρίων – τρόπους ανάρμοστης μεταχείρισης.

Η Διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων συνιστά μια εξαιρετικά σπουδαία στιγμή στον αγώνα της διεθνούς κοινότητας κατά των προσβολών της αξίας του ανθρώπου. Συνέβαλε στην ευρύτερη ενημέρωση της κοινής γνώμης όσον αφορά τις παγκόσμιες διαστάσεις του προβλήματος και έδειξε την αποφασιστικότητα των Ηνωμένων Εθνών να το αντιμετωπίσουν. Προσδιόρισε και κωδικοποίησε τις ουσιαστικές αρχές κατά των βασανιστηρίων, που προϋπήρχαν διάσπαρτες σε διεθνείς συμβάσεις, αποφάσεις ή διακηρύξεις, ισχυροποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο την άποψη ότι η παγκόσμια συναίνεση εναντίον των βασανιστηρίων και η απόλυτη συμφωνία όλων των κρατών για τον παράνομο χαρακτήρα των βασανιστηρίων σε κάθε περίπτωση και χωρίς εξαίρεση, έχουν μορφοποιήσει έναν κανόνα διεθνούς εθίμου. Από την άποψη αυτή συνέβαλε στη συνειδητοποίηση της ανάγκης να υιοθετηθεί μια διεθνής σύμβαση κατά των βασανιστηρίων, εξοπλισμένη με μηχανισμό επίβλεψης και εφαρμογής.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη κατά των βασανιστηρίων, τα Ηνωμένα Έθνη συνέταξαν και υιοθέτησαν τον «Κώδικας Συμπεριφοράς των αρμοδίων για την επιβολή του νόμου οργάνων», τις «Αρχές της ιατρικής δεοντολογίας» και τις «Αρχές για τη μεταχείριση των κρατουμένων». Παρόμοια με τα πρότυπα οικουμενικού χαρακτήρα, που έχουν προς το παρόν θεσπισθεί μόνο στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι οι «Ελάχιστοι κανόνες μεταχείρισης των φυλακισμένων», οι «Ευρωπαϊκοί σωφρονιστικοί κανόνες» και η «Διακήρυξη για την αστυνομία».

Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν αποτελεί υπόθεση αποκλειστικά και μόνο κρατικού ενδιαφέροντος ούτε διεξάγεται μονάχα στο πεδίο των κυβερνητικών δραστηριοτήτων. Αποτελεί θεμιτή όσο και αναγκαία ενασχόληση ιδιωτών, οι οποίοι σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο προσφέρουν ένα τεράστιο σε όγκο και σε χρησιμότητα ανθρωπιστικό έργο. Τη συμβολή των συλλογικών ιδιωτικών φορέων στον τομέα της προστασίας και της προαγωγής των δικαιωμάτων του ανθρώπου έχει αναγνωρίσει πλέον η διεθνής κοινότητα, αποδίδοντας τους το ρόλο των συμβούλων των διακρατικών οργανισμών.

Ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανώσεων τόσο στην επισήμανση των παραβιάσεων όσο και στην προώθηση της νομοθεσίας, διεθνούς και εσωτερικής, για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων γίνεται ολοένα σημαντικότερος. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις είναι συνήθως νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ασχολούνται είτε με το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είτε με συγκεκριμένους τομείς, όπως οι μειονότητες, η κατάργηση των διακρίσεων κτλ (Ρούκουνας, 1995, σ. 50). Στη διεθνή κοινότητα οι μη κυβερνητικές οργανώσεις είναι εκείνες που προάσπισαν με μεγαλύτερο σθένος τα ανθρώπινα δικαιώματα και κινήθηκαν πιο δραστήρια για την καταδίκη και κατάργηση του βασανισμού. Στον αγώνα εναντίον των βασανιστηρίων έχουν δραστηριοποιηθεί αρκετοί μη κυβερνητικοί οργανισμοί, ανάμεσα στους οποίους η οργάνωση SOS Torture, που εδρεύει στη Γενεύη, η Διαμερικανική Ένωση κατά των βασανιστηρίων, που εδρεύει στο Τορόντο, η Ελβετική Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων, η Χριστιανική Δράση για την εξαφάνιση των βασανιστηρίων που συνδέεται με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και εδρεύει στη Γαλλία, η Διεθνής Αμνηστία, η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού.

Η Διεθνής Αμνηστία ιδρύθηκε το 1961 στο Λονδίνο από τον Βρετανό δικηγόρο Peter Benenson και από τα μέλη της νομικής ένωσης Justice ως αντίδραση στην ανάδυση των εθνικιστικών και ψυχροπολεμικών τάσεων της εποχής, οι οποίες θα πίεζαν τις κυβερνήσεις στον κόσμο να μη συμμορφώνονται προς την Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σύντομα επεκτάθηκε παγκοσμίως. Στις αρχές του 1992 είχε πάνω από 1.100.000 μέλη και συνδρομητές σε περισσότερες από 150 χώρες και πάνω από 6.000 τοπικές ομάδες σε περισσότερες από 70 χώρες. Σκοπός της είναι η διασφάλιση της τήρησης σε ολόκληρο τον κόσμο των διατάξεων της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των άλλων διεθνώς αναγνωρισμένων συνθηκών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Μιχαήλ, 2000, σ. 70).

Μεταξύ των σκοπών της είναι και: «να αντιτίθεται με όλα τα προσφερόμενα μέσα στην επιβολή και εκτέλεση των θανατικών ποινών και βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας φυλακισμένων ή άλλων κρατούμενων ή ατόμων υπό περιορισμό, ανεξάρτητα από το αν έχουν χρησιμοποιήσει ή υποστηρίζει βία». Η μεθοδολογία της εργασίας της Διεθνούς Αμνηστίας είναι να διεξάγει επί τόπου επισκέψεις, έρευνες, συζητήσεις με τις κρατικές αρχές και συνεντεύξεις με τους κρατούμενους ή οποιοδήποτε πρόσωπο κρίνει αρμόδιο, να παρακολουθεί δίκες, να οργανώνει εκστρατείες οικουμενικής, περιφερειακής ή τοπικής προβολής ενός θέματος άλλοτε με μηνύματα ενδιαφέροντος και άλλοτε με επίσημες εκθέσεις, να τοποθετείται σε ζητήματα προαγωγής των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ακόμη, να υποστηρίζει προγράμματα παροχής νομικής και οικονομικής βοήθειας στα θύματα παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, κοινωνικής τους επανένταξης και ψυχοσωματικής τους θεραπείας.

Παρά τις δραστήριες προσπάθειες και το βαθύ ενδιαφέρον που δείχνουν πολλές απ' αυτές τις μη κυβερνητικές οργανώσεις οι δυνατότητες τους να καταπολεμήσουν τα βασανιστήρια παραμένουν περιορισμένες. Οι δραστηριότητες τους μπορούν να συνοψισθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- 1) συλλογή πληροφοριών περί εφαρμογής βασανιστηρίων και διαβίβαση τους στους ενδιαφερόμενους, περιλαμβανομένων των μέσων μαζικής ενημέρωσης
- 2) αποστολή ερευνητών στα σχετικά κράτη
- 3) αποστολή παρατηρητών στις δίκες όπου είναι πιθανό να εγερθεί από μέρος των κατηγορουμένων το θέμα των βασανιστηρίων
- 4) προσπάθεια επηρεασμού εκείνων οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν με τη σειρά τους κυβερνήσεις που εφαρμόζουν βασανιστήρια. Αυτοί μπορεί να είναι άλλες κυβερνήσεις ή διάφορα ιδρύματα ή οργανισμοί
- 5) ανάπτυξη και υπόδειξη μακροπρόθεσμων ενεργειών , οι οποίες θα ενισχύσουν την περιφρούρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θα υποστηρίξουν τους υπάρχοντες μηχανισμούς, όπως την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Είναι προφανές ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις για την επιτέλεση του σκοπού τους πρέπει να βασίζονται τόσο στην κοινή γνώμη όσο και στις κυβερνήσεις. (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 89).

Στην Ελλάδα η συνταγματική απαγόρευση των βασανιστηρίων έχει την ιστορική της ρίζα στο συνταγματικό Σχέδιασμα του Ρήγα Φεραίου και στα Συντάγματα της Εθνεργεσίας. Και ήταν εύλογο αυτό, αφού οι Έλληνες είχαν κάτω από το ζυγό της Τουρκοκρατίας τη φρικτή εμπειρία των βασανιστηρίων ως μεθόδου ασκήσεως της κρατικής εξουσίας. Έτσι, η απαγόρευση των βασανιστηρίων αναφέρεται στο άρθρο 13 του συνταγματικού Σχεδιάσματος του Ρήγα Φεραίου, στο άρθρο 99 του Συντάγματος της Επιδάουρου, στο άρθρο 85 του Συντάγματος του

Αστρους, στο άρθρο 18 του Συντάγματος της Τροιζήνας και στο άρθρο 43 του Συντάγματος του Αργους. Την απαγόρευση των βασανιστηρίων επανέλαβαν και όλα τα μεταγενέστερα ελληνικά Συντάγματα και ειδικότερο το Σύνταγμα του 1844 (άρθρο 13), το Σύνταγμα του 1864 (άρθρο 18), το Σύνταγμα του 1911 (άρθρο 18), το Σύνταγμα του 1927 (άρθρο 17) και το Σύνταγμα του 1952 (άρθρο 18).

Τα βασανιστήρια παρά τις σχετικές συνταγματικές απαγορεύσεις, εμφανίστηκαν και παρέμειναν και στον ελεύθερο πια ελληνικό χώρο. Το αποκορύφωμα τους τα βασανιστήρια βρήκαν κατά την περίοδο της δικτατορίας. Αυτή η τραγική εμπειρία υπήρξε εξάλλου και η αιτία στο να ακολουθήσει νέα κατεύθυνση η συνταγματική επιταγή για την απαγόρευση των βασανιστηρίων.

Η διάταξη του άρθρου 7 § 2 του νέου Συντάγματος εισάγει νέο δίκαιο. Η καινοτομία της παρουσιάζεται στο γεγονός ότι, εκτός από τα βασανιστήρια που απαγόρευαν όλα τα προηγούμενα Συντάγματα, περιλαμβάνει και την απαγόρευση οποιασδήποτε σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας, της ψυχολογικής βίας και κάθε άλλης προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η ιδιαίτερη αξία της διάταξης αυτής έγκειται ακόμη και στο ότι επέβαλε στον κοινό νομοθέτη την υποχρέωση να ποινικοποιήσει με εξιδιασμένο τρόπο τις απαγορεύσεις που περιγράφει (Κωνσταντινίδης, 1987, σ. 106).

Την έννοια των βασανιστηρίων προσδιορίζει ο νόμος με τη διάταξη του άρθρου 137Α § 2 ΠΚ. Παρόλο που αποτελεί έννοια σχετικώς γνωστή ο νομοθέτης, προκειμένου να αποφύγει κάποια αοριστία στη διατύπωση της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος, θέλησε να δώσει ο ίδιος τον ορισμό των βασανιστηρίων. Έτσι σύμφωνα με την παραπάνω διάταξη βασανιστήρια συνιστούν κάθε μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και κάθε

παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνητών μέσων με σκοπό να κάμψουν τη βούληση του θύματος (Κωνσταντινίδης, 1987, σ. 114).

8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρά την καταδίκη τους σε παγκόσμια κλίμακα τα βασανιστήρια συνεχίζονται στον αιώνα που διανύουμε σε πολλά σημεία της γης και καθημερινές εμπειρίες μας διδάσκουν ότι η απανθρωπιά και η θηριωδία στον τομέα αυτό παραμένει σχεδόν η ίδια σε σχέση με το απώτερο παρελθόν.

Στη διαμορφούμενη παγκόσμια ανθρωπιστική συνείδηση ιδιαίτερη θέση καταλαμβάνει και το πρόβλημα των βασανιστηρίων σήμερα ανά τον κόσμο. Με παγκόσμιες διακηρύξεις και διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα η διεθνής κοινότητα εκφράζει την αντίθεση της για το φαινόμενο των βασανιστηρίων, φαινόμενο με το οποίο αμφισβητείται θεμελιακά κάθε ανθρώπινη αξία.

Κατά τον Πιερ Βινταλ Νακιέ «τα βασανιστήρια που εφαρμόζονται από το ίδιο το κράτος δεν είναι στην πραγματικότητα παρά η πιο άμεση και ευθεία μορφή επιβολής κυριαρχίας ενός ανθρώπινου όντος πάνω σ' ένα άλλο, η οποία είναι σε τελευταία ανάλυση και η πραγματική ουσία της πολιτικής» (Διεθνής Αμνηστία, 1975, σ. 32).

Το θύμα δεν ανήκει στους «εκλεκτούς», δεν είναι καν ανθρώπινο πλάσμα. Εκείνοι, οι οποίοι θεωρούνται ότι απειλούν την κατεστημένη τάξη, τοποθετούνται σε μια κατηγορία που τους θέτει αυτομάτως εκτός του κοινωνικού συνόλου. Δεν είναι τυχαίο ότι βασανιστέοι εθεωρούντο κυρίως οι σκλάβοι. Η τάξη έπαιξε πάντα σημαντικό ρόλο στην χρήση των βασανιστηρίων, όπως ακριβώς και οι ποινές οι οποίες υπήρξαν πάντα ευθυγραμμισμένες με τις τάξεις και ως εκ τούτου πάντα αυστηρότερες για τις «κατώτερες» τάξεις και τους «προδότες» των τάξεων που κυβερνούν».

Ένα σαφές χαρακτηριστικό είναι η χρήση του βασανισμού σαν στοιχείου για την κάθαρση μιας κοινωνίας από το κακό. Μια κοινωνία που βρίσκεται κάτω από μια ορισμένη πίεση χρειάζεται έναν αποδιοπομπαίο τράγο που να ομολογήσει την ευθύνη του για όλα τα κακά που δέρνουν το κοινωνικό σύνολο.

Πάντως αν συγκρίνουμε το παρόν με το παρελθόν είναι δυνατόν να διακρίνουμε μια σαφή ανάπτυξη στην τεχνική του βασανισμού. Ενώ πλήθος πρωτόγονων μεθόδων, οι οποίες βασίζονται στη φυσική βία, παραμένουν ακόμη ενεργεία, υπάρχει συγχρόνως η συμβολή της σύγχρονης τεχνολογίας και ιδιαίτερα του ηλεκτρισμού. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι όταν η άσκηση του βασανισμού είναι παράνομη πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μην αφήνει σημάδια. Μια καίρια διαφορά ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν είναι ότι σήμερα η χρήση βασανιστηρίων γίνεται στα κρυφά. Στα πρόσωπα του δράματος μεταξύ βασανιστή και βασανιζόμενου έχει προστεθεί ένα ακόμη, ο κρατικός λειτουργός που αρνείται την ύπαρξη βασανιστηρίων. Στο παρελθόν η διαμάχη ήταν μια φανερή διαφωνία ανάμεσα σε εκείνους που πρέσβευαν την κατάργηση των βασανιστηρίων και σε εκείνους που υποστήριζαν τη νομιμοποίησή τους. Η διαμάχη σήμερα είναι μια διαμάχη ανάμεσα σε υπέρμαχους της κατάργησης του βασανισμού και σε ψεύτες.

Δεν υπάρχει σήμερα κράτος που να μη καταδικάζει τα βασανιστήρια. Τουλάχιστον σε επίπεδο εσωτερικής νομοθετικής παραγωγής, στη συντριπτική πλειοψηφία των κρατών απαγορεύονται ρητά και χωρίς επιφυλάξεις. Και, πάντως, ούτε ένα δεν υπάρχει, όπου τα βασανιστήρια να επιτρέπονται ρητά. Την τακτική αυτή ακολουθούν τα κράτη και στο επίπεδο της διεθνούς νομοθεσίας. Επί της ουσίας της απαγόρευσης κανένα κράτος δεν προβάλλει την παραμικρή αντίρρηση όταν συμμετέχει στις διαδικασίες σύνταξης μιας διεθνούς πράξης εναντίον των βασανιστηρίων.

Επιπλέον, η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών συμπεριφέρεται με τέτοιον τρόπο ώστε να καταδηλώνεται ότι η συμμόρφωση προς την απαγόρευση των βασανιστηρίων αποτελεί μια υποχρέωση γενικού χαρακτήρα στο διεθνές δίκαιο, από την οποία προκύπτουν και ορισμένες μερικότερες, όπως η αλληλοενημέρωση για τα μέτρα που έλαβαν και την επιτυχία τους, η αλληλεγγύη στα θύματα των βασανιστηρίων και η καταδίωξη των δραστών, καθώς επίσης η ενημέρωση και η εκπαίδευση του προσωπικού.

Η σημασία των Ψηφισμάτων και των Συστάσεων είναι μεγάλη από ουσιαστική και από τυπική άποψη. Υπενθυμίζουν στη διεθνή κοινότητα και στα μέλη της ότι το πρόβλημα των βασανιστηρίων παραμένει άλυτο και προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης, που ίσως τα κράτη δεν είναι έτοιμα ακόμη να αποδεχθούν με ρυθμίσεις συμβατικού χαρακτήρα. Έτσι, συνεισφέρουν κατά τρόπο ολόένα και πιο αισθητό στον σχηματισμό νέων εθιμικών κανόνων, άσχετα αν οι εν λόγω πράξεις, αυτές καθαυτές, δεν σχηματίζουν ούτε κωδικοποιούν διεθνές έθιμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Beccaria, C. (1823) *Περί αδικημάτων και ποινών* (τίτλος πρωτότυπου: “Dei delitti e delle pene”), μετάφραση: Κοραΐς Αδαμάντιος, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Βιστωνίτης, Α. (1998), «Εγκώμιο του πόνου και του θρήνου», *Το Βήμα*, σ. 8-9.

Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α. (1984), *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Διεθνής Αμνηστία (1975), *Αναφορά βασανιστηρίων*, Κάκτος, Αθήνα.

Διεθνής Αμνηστία (1984) , *Βασανιστήρια στη δεκαετία του 1980, μια έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας*, Διεθνής Αμνηστία, Αθήνα.

Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (2006), *Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου*, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Αθήνα.

Duff, A. & Garland, D. (1994), *A reader on punishment*, Oxford University Press, Oxford.

Einolf, C. (2007), *The fall and rise of torture: a comparative and historical analysis*, Sociological Theory, 25, 2 σ. 101-120.

Foucault, M. (1989), *Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής* (τίτλος πρωτότυπου: “Surveiller et punir. Naissance de la prison”), μετάφραση: Χατζηδήμου Καίτη & Ράλλη Ιουλιέττα, εκδόσεις Ράππα, Αθήνα.

Garland, D. (1990), *Punishment and modern society: a study in social theory*, Clarendon Press, Oxford.

Gomien, D., Harris, D., Zwaak, L. (2001), *Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης: Δίκαιο και Πρακτική*, Παπαζήσης, Αθήνα.

Jamieson, R. & McEvoy, K. (2007), “Conflict, suffering and the promise of human rights” στο *Crime, Social control and Human rights: from moral panics to state of denial*, edited by Downes, D., Pock, P., Chinkin, C. & Gearty, C., Willan Publishing, Devon, UK.

Kellaway, J. (2003), *The history of torture and execution: from early civilization through medieval times to the present*, The Lyons Press, Guilford, Connecticut.

Kerrigan, M. (2007) (2001), *The instruments of torture, Revised and updated edition*, The Lyons Press, Guilford, Connecticut.

Kretzmer, D. (2007), “The torture debate: Israel and beyond” στο *Crime, Social control and Human rights: from moral panics to state of denial*, edited by Downes, D., Pock, P., Chinkin, C. & Gearty, C., Willan Publishing, Devon, UK.

Κοροβέσης, Π. (1983), *Ανθρωποφύλακες*, Κάλβος, Αθήνα.

Κωνσταντινίδης, Κ. (1987), *Ποινικό δίκαιο και ανθρώπινη αξιοπρέπεια*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.

Λαμπροπούλου, Ε. (1999), *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Μαγγανάς Α. & Καρατζά, Λ. (2002), *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη, Κ. (1990), *Η Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, εκδόσεις Ειρήνη, Αθήνα.

Μαραϊνι, Ν. (2004) «Επιστροφή στην βαρβαρότητα», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 51.

Μιχαήλ, Φ. (2000), «Τα κοινωνικά κινήματα και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών» στο *Νέα κοινωνικά κινήματα, Εγκληματολογική προσέγγιση*, επιμ. Αρτινοπούλου, Β., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Molina, A. (2004), «Αναμνήσεις από τη φρίκη στα κάτεργα του Ιράκ», *Καθημερινή*.

Μπουρλογιάννη-Βράλα, Χ. (2004), *Η Επιτροπή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα: Λειτουργία και πρόσφατη νομολογία*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή.

Νικολόπουλος, Γ. (2007), *Εισαγωγικές σημειώσεις για την αντεγκληματική πολιτική και τα δικαιώματα του ανθρώπου*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Ρούκουνας, Ε. (1995), *Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα.

Ramonet, I. (2005), «Για τα βασανιστήρια...», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*.

Ruhling, E. (2007), *Infernal Devis: Machinery of torture and execution*, The Disinformation Company Ltd., New York.

Σαρμάς, Ι. (1998), *Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή.

Σεραφετινίδου, Μ. (2002), *Εισαγωγή στην Πολιτική Κοινωνιολογία*, Gutenberg, Αθήνα.

Σιμιτσή, Κ. (1996), *Η απαγόρευση των βασανιστηρίων και των άλλων τρόπων απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας στο διεθνές δίκαιο*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.

Σιμόπουλος, Κ. (1994), *Βασανιστήρια και εξουσία: από την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, το Βυζάντιο και την τουρκοκρατία ως την εποχή μας*, 3^η έκδοση, Αθήνα.

Σπινέλι, Μ. (2004) «Η πτώση ενός ισχυρού ταμπού», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, σ. 30.

Σπυράκος, Δ. (1993), «Ποινικοποίηση των βασανιστηρίων: επίσημη στάση και πραγματικότητα», *Υπεράσπιση*, σ. 31-45.

Sabadell, A. (1999), «Νόμιμος βασανισμός, ποινικό σύστημα και διαφωτισμός (Σημειώσεις για μια κριτική ανάγνωση των μεταβολών του κοινωνικού ελέγχου)», *Θέσεις*, τεύχος 69, σ. 51-66.

Sennett, R. (1994), *Flesh and stone: the body and the city in western civilization*, W.W. Norton & Company, New York.

Τσαλίκोगλου, Φ. (1996), *Μυθολογίες βίας και καταστολής*, Παπαζήσης, Αθήνα.

Φακατσέλης, Α. (1998), «Βασανιστήρια αλά ελληνικά», *Κυριακάτικη*, σ. 103.

Φαρσεδάκης, Ι. (1996), *Στοιχεία εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Weber, M. (1921) (1978), *Economy and Society*, 2vols, edited by G. Roth and C. Wittich, University of California Press, Berkeley.

Χαίδου, Α. (2002), *Το σωφρονιστικό σύστημα: ζητήματα θεωρίας και πρακτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.